

GÁL JÓZSEF
**Szombathely képzőművészeti élete
 1919–1930**

Az első világháború után Szombathelyen is megkezdődött az évekig tétlenségre kényszerült, két évtizeddel korábban megalakított kulturális egyesület¹ újjászervezése, mivel az már egyre kevésbé volt alkalmas a lélekszámban is gyarapodó város kulturális életének irányítására, szervezésére. 1919. február 14-én a főreáliskola (ma ELTE SEK) tanácstermében értekezletet tartottak Kapi Béla (1879–1957) evangélikus püspök és Fábíán Gyula reáliskolai tanár vezetésével, amelyen elhatározták, hogy olyan köröket alakítanak, amelyekben az irodalom, a zene és a képzőművészet ápolásával és a társadalomtudományok népszerűsítésével foglalkoznak. Bejelentették azt is, hogy a már meglévő Kultúregyesülettel együttműködnek.² A Tanácsköztársaság 133 napja azonban megakadályozta a tervezett munka megkezdését, annak bukása után hamarosan megkezdődött a szervezés.

Első lépésként a hosszú idő után, 1919. szeptember 10-én összehívott kultúregyesületi választmányi ülésen³ előkészítették a szeptember 29-i nagygyűlést, amelynek legfőbb témája az alapszabályok módosítása volt. Eszerint a februárban tervezett körök helyett az egyesület közművelődési, szép-irodalmi, szép- és iparművészeti, valamint

1. kép. Kapi Béla a Vasvármegyei Kultúregyesület elnöke, 1919–1925.

Fotó: Wikipédia

zenei szakosztálya végzi a továbbiakban a város és a megye kulturális életének szervezését. A szakosztályok munkájukhoz szabad teret kaptak, így: „Minden szakosztály saját hajlamai szerint szolgálja az egyesület céljait. A szakosztályok és az igazgató választmány között a kapcsolatot az elnöki tanács tartja fenn.”⁴

A nagygyűlésen új tisztkart választottak. Az új elnök az egyesület átforgalmazásá-

- 1 A 20 éve (1899) alakult Vasvármegyei Kultúregyesület történetét Ujváry Ede és Várady Imre írta meg: *Ujváry Ede – Várady Imre: Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesületének története*. In: *Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesülete és a Vasvármegyei Múzeum I. évkönyve, 1925. Szombathely, 1925. V–XXVI. p.* Az egyesület kiadványa. (Továbbiakban: I. évk.)
- 2 Irodalmi és művészeti kör alakulása. = *Vasvármegye, a továbbiakban = Vvm.*, 1919. febr. 15. 2. p.
- 3 I. évk. XI. p.

- 4 A Kultúregyesület ülése. = *Vvm.*, 1919. szept. 12. 1. p.

ban nagy szerepet játszó Kapi Béla evangélikus püspök lett; alelnök Ujváry Ede polgármester-helyettes, főjegyző Sárközi Sándor reáliskolai tanár; ügyész Roher Ödön; pénztáros Pauer Arnold főgimnáziumi igazgató; múzeumigazgató-helyettes Bakos István tanár; könyvtáros Erdélyi Irén[eusz], régiségtárőr Horváth Róbert; néprajztárőr Vadász Norbert; képtárőr Fábíán Gyula lett. Az alapszabály módosítása után, amelynek leglényegesebb eleme a négy szakosztály kialakítása volt, az elnök indítványára eddigi érdemeik elismeréséül tiszteleti tagokat választottak: Mikes János püspököt, Batthyány-Strattmann László orvost, Batthyány Lajos grófot, Békefi Remig tudós tanárt és Mihályi Józsefet.⁵

Kapi Béla programbeszédében ekként vázolta a fő feladatot: „[...] a nemzeti kultúra mai elszomorító képét és a művészet irányát, amely letért a morális alapról [meg kell változtatni], mert erkölcsi alap nélkül kultúrát építeni nem lehet. Az egyesület az erkölcsi, nemzeti és kultúrközösségi alapra helyezkedik, s innen kiindulva akar ismereteket terjeszteni, kultúrát teremteni a művészet ápolásából, erősíteni a magyar fajunkat, annak jellemét [...] Hatalmas táborban kell egyesülnie azoknak, akik a magyar nemzeti kultúrát szolgálják.”⁶

Megválasztották a szakosztályok vezetőit is. A közművelődési szakosztály vezetője dr. Várady Imre reáliskolai tanár, a szép-irodalmi Kincs István kőszegi apátplébános, a zenei Katona József bankigazgató lett, a szép- és iparművészet szakosztály elnöke pedig Vass Béla.⁷ 1919. október 9-én megalakultak a szakosztályok.⁸ A szép- és

2. kép. Somogyi Tamás: Vass Béla, a Kultúregyesület szép- és iparművészeti szakosztályának elnöke, 1919–1927. Bronzérem, 2016. Fotó: Somogyi Tamás

iparművészet szakosztály további vezetői tagjai: alelnök dr. Gay Frigyes ügyvéd, titkár Fábíán Gyula reáliskolai tanár, jegyző Pogány Aladár elemi iskolai tanító.⁹

Néhány nap múlva programot is hirdetett a szép- és iparművészeti szakosztály elnöke. Elsőként jelezte, hogy szabadiskolát alapítanak a múzeum képtárában, ahol a tagok együtt dolgozhatnak, a szép- és iparművészeti ismeretek terjesztésére pedig oktató tanfolyamot nyitnak heti két alkalommal a főreáliskola rajztermében. (Megvalósításáról nem került elő dokumentum.) A legközelebbi esemény pedig már a karácsony környékére szervezett képművészeti kiállításra utalt. Ekkor a tervezett, hamarosan azonban tevékenységük centrumába került szép- és iparművészeti iskola terve még nem hangzott el.¹⁰

Az újjászervezett egyesület az 1919. november 15-én tartott kulturális estélyen mu-

5 A Kultúregyesület nagygyűlése. = Vvm., 1919. szept. 30. 1. p.

6 A Kultúregyesület nagygyűlése. = Vvm., 1919. szept. 30. 2. p.

7 I. évk. XI–XII. p.

8 A kultúregyesületi szakosztályok alakuló ülése. = Vvm., 1919. okt. 9. 3. p.

9 Uo.

10 A Kultúregyesület szépművészeti szakosztályából... = Vvm., 1919. okt. 12. 3. p.

tatkozott be. A műsorban föllépett a Zenekedvelők zenekara és a Szombathelyi Dalárda 50 tagú vegyes kara Lomoschitz Károly vezetésével. Háromesztendei működésük alatt 12 ünnepi rendezvényen és hangversenyen szerepeltek. Az estély sikere után több száz új taggal bővült az egyesület.¹¹

A bemutatkozó műsort hamarosan követő egyesületi ülésen Kapi Béla elnök a soron következő téli feladatok sorában az ismeretterjesztés fontosságát hangsúlyozta. Ennek gerincét két sorozat alkotta. A szociális témájú előadás-sorozat a többi között a házasság és család, a patriotizmus és kozmopolitizmus témájával, míg a másik filozófiai kérdésekkel foglalkozott. A tervezett programok sorába tartozott a már jelzett karácsonyi kiállítás is.¹²

A szakosztályok nagy aktivitással indították el szerteágazó tevékenységüket. A közművelődési szakosztály például líceális előadásokat tartott Dante,¹³ Petőfi,¹⁴ Gárdonyi,¹⁵ Vas Gereben és Madách¹⁶ munkásságáról. Három éven át sikeresek voltak az idegen nyelvi (német, angol, olasz, francia) tanfolyamok is.¹⁷

A zenei szakosztály az újjáalakulás és 1925 között megemlékezett a zenetörténet jeles személyiségeiről, így Beethoven,¹⁸ Schubert¹⁹ művészetéről, nagy sikerrel mutatták be Haydn *Teremtés* című oratóriumát 1920 májusában,²⁰ és számos koncertet rendeztek, például Koncz Jánosét 1921-ben.²¹

A szépirodalmi szakosztály pedig a vasi írók támogatója akart lenni.²²

A Zenekedvelő Egyesület folytatta korábbi tevékenységét, a Szombathelyi Dalárda pedig egy vegyes kar szervezését tűzte ki célul.

Az újjászervezett egyesület programjai közül kiemelkedett a már említett idegen nyelvi tanfolyam, újdonságként a munkás-gimnázium, a szép- és iparművészeti iskola²³ – amelyet az alispán nyitott meg 1920. május 17-én.²⁴ Négy féléves működés után anyagi gondok miatt megszűnt.²⁵ Hasonló sorsra jutott az 1920. november 28-án megnyílt munkás-gimnázium is. Az új intézményben két féléven át heti 12 órában tartott az oktatás.²⁶

1928-ban az egykori szép- és iparművészeti iskolára így emlékezett Fábíán Gyula: „A képzőművészeti szakosztály művészeti szabadiskolát nyitott, amely úgy a képzőművészetben, mint az iparművészetben szakszerű oktatást nyújtott azoknak, akik életkörülményeik miatt nem kereshették fel a főváros művészképző iskoláit. Az egészséges intézménynek sok növendéke volt és példát mutatott arra, hogy a sokat hangoztatott »decentralizáció« ezen a téren is, mennyire helyén való lenne és megfelelő állami támogatással Szombathelyen erőteljes művészeti iskolát lehetne teremteni. A nehézség pénzügyi viszonyok következtében a hivatást teljesítő intézmény elsorvadt.”²⁷

11 I. évk. XIII. p.

12 A Kultúregyesület munkaprogramja. Ismeretterjesztő előadások. Második kultúrest. Műkiállítás. = Vvm., 1919. nov. 20. 2–3. p.

13 I. évk. XVIII. p.

14 Uo. XIX. p.

15 Uo. XX. p.

16 Uo. XXI. p.

17 Uo. XV. p.

18 Uo. XVI. p.

19 Uo. XXI. p.

20 Uo. XIV. p.

21 Uo. XVI. p.

22 Uo. XII–XIII. p.

23 Gál József: A szombathelyi szép- és iparművészeti iskola. = Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 2003. 1. sz. 66–71. p.

24 Gál József: A szombathelyi szép- és iparművészeti iskola 1920-ban. = Vas Népe, 2003. ápr. 10. 16. p.

25 I. évk. XIV. p.

26 Uo. XXI. p.; Gál József: Munkás-gimnázium. Iskola. A helyi művelődéstörténet dicséretes kudarca volt ez a próbálkozás. = Vas Népe, 2008. dec. 5. 11. p. 9. p.

27 Fábíán Gyula: Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesületének Szépművészeti Szakosztálya. In: A Képzőművészek Vidéki Szövetsége első kiállításának katalógusa. 1928. 14–15. p.

Az egyesület első három évének sikerességét szerény mértékben a minisztérium az államsegély fölemelésével (1920: 4500, 1922: 7153, 1924: 330000 korona),²⁸ a város pedig állandó segély (1922: 1000, 1924: 450000 korona)²⁹ megszavazásával ismerte el. Viszonzásul az egyesület az „[...] 1922. május 7-én tartott közgyűlésen eddigi nevét a Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesülete névvel cserélte föl.”³⁰

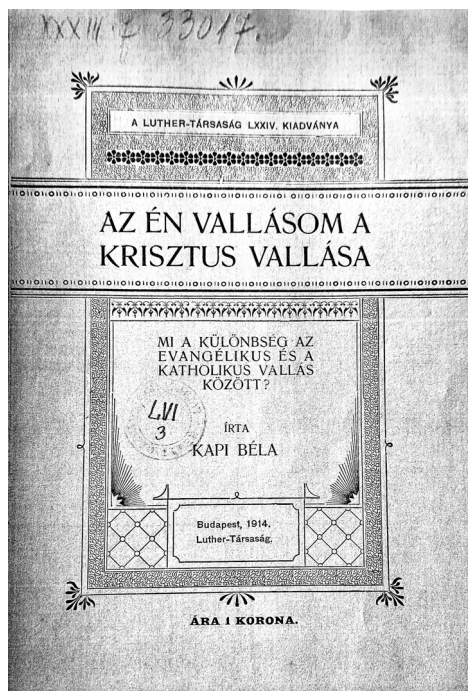
A képzőművészeti mellett a többi szakosztály is nagy lelkesedéssel végezte munkáját, a kitűzött célokat azonban a tevékenységüket végigkísérő pénzhiány és a Kapi Béla püspök körül kirobbant botrány miatt nem tudták megvalósítani.

Kapi Béla lemondása

Az újjászervezett egyesület számos nehézséggel küszködött. A legjelentősebbet a pénzhiány jelentette. Mellette nagy veszteség volt Kapi Béla hatévi elnökség utáni váratlan lemondása 1925. szeptember 30-án, amely „súlyos válságot idézett elő az egyesület életében, melynek az eddigi szellemben való továbbfejlődését bizonytalannak látja ma minden tagja, aki a lemondott elnök munkásságának értékét és jelentőségét közelebbről ismerte.”³¹

A lemondás indoka vallásfelekezeti konfliktus volt. Nevezetesen: még 1914-ben jelent meg Kapi Béla *Az én vallásom a Krisztus vallása*³² címmel írt könyve, amely a katolikus egyház Kapi által elítélt tevékenységét, a nagymérvű anyagiasságot kritizálta. A tíz

évvél korábban megjelent kötet által kiváltott megkésett konfliktus oka a háború kitörése volt, mert erre akkor nem figyeltek föl. 1925-ben viszont a kőszegi evangélikus középiskolába járó katolikus diákoknak is kezébe adták a kiadványt, s mivel a püspök nem ítélte el saját korábbi megállapításait, ezért elsőnek Rogács Ferenc kanonok, majd Tóth József nagyprépost és Kühár Flóris bencés szerzetes, egyetemi tanár lemondott kultúregyesületi tagságáról. Ezután mások is – például a szombathelyi felsőesperesi kerület országa – követték példájukat, és arról határoztak, hogy mivel Kapi megtámadta a katolikus vallást és egyházat, addig nem vesznek részt az egyesület munkájában, amíg az elnök nem kér bocsánatot,

3. kép. A konfliktust okozó könyv. A Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár tulajdona. Fotó: Boros Bálint

28 I. évk. XXVII. p.

29 Uo. XXVII. p.

30 Uo. XVIII. p.

31 Uo. XXIII. p.

32 Kapi Béla: *Az én vallásom a Krisztus vallása. Mi a különbség az evangélikus és a katolikus vallás között?* Budapest, 1914. Hornyánszky. 76 p.

és arra kérték a „kerületbeli politikai községek és a katolikus híveket”, hogy lépjenek ki az egyesületből.³³ A konfliktus kirobbanásának történetét Lingauer Albin írta meg terjedelmes cikkében.³⁴

A konfliktus ellenére az egyesületi beszámoló nagyra értékelte a püspök munkáját. „A biztosan meglátott célok felé rendületlen hittel és kitartással haladt mindig s munkatársait az ő hite, lelkesedése és példája tette képessé arra, hogy vezérük nyomát minden áldozatra készen kövessék. Nemcsak a kezdeményezés előkelő feladatát tekintette a magáénak, a kivitel közkatona-munkájából is mindenkor busásan, őszinte hódolatra készítő érzékeny kötelesség érzéssel vette ki részét. Emelkedett célkitűzéseinek, lankadatlan szorgalmának, az egyesület tisztikarával való bensőséges és tiszta harmóniájú együttműködésének [...] egyéni tekintélyének köszönhető, hogy a Kultúregyesület [...] visszanyerte a város társadalmára részéről a zavaros idők folyamán feledésbe ment megbecsülést.”³⁵

Kapi lemondása és a megváltozott politikai helyzet is arra készítette az egyesület vezetőit, hogy az 1919-ben módosított alapszabály helyett a körülményekhez alkalmazkodó, 79 paragrafusból álló új dokumentumot készítsenek,³⁶ amelyet az 1926. február 21-i közgyűlésen tárgyaltak meg.³⁷

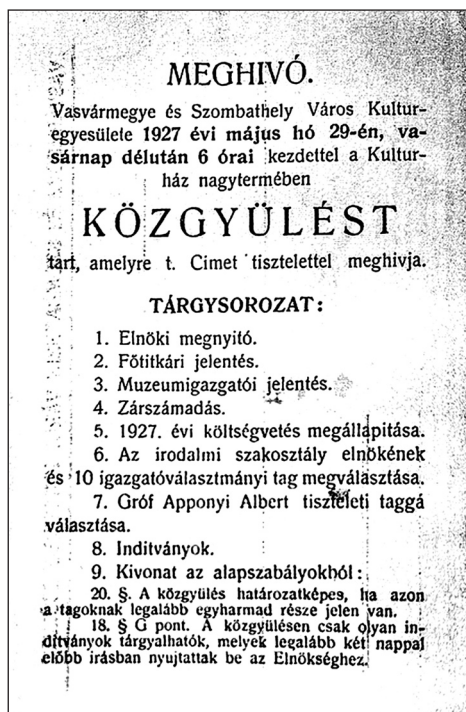
33 Egy espereskerület határozata a Kultúregyesület felől. = Vvm., 1925. szept. 30. 4. p.

34 Lingauer Albin: A kultúregyleti elnökválság kulisszái mögött. Kilobbant a harc Kapi püspök könyve miatt. A kath. papság megsértődve, nem akar vele tovább együtt dolgozni. Mi történt a kőszegi állami nevelőintézetben. = Vvm., 1925. szept. 27. 2–3. p.

35 I. évk. XXIII–XXIV. p.

36 Várady Imre: A Kultúregyesület működése 1925 októberétől 1927 júniusáig. In: Várady Imre (szerk): Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesülete és a Vasvármegyei Múzeum II. évkönyve 1926–1927. Szombathely, 1927. Vasvármegye és Szombathely város Kultúregyesületének kiadása. 7–59. p. (Továbbiakban: II. évk.)

37 Uo. 7. p.

4. kép. A közgyűlés meghívója.
Spiegler Tibor tulajdona

és a március 1-i rendkívüli közgyűlésen³⁸ fogadtak el. Ennek célja természetesen alapvetően megegyezett az 1919-ben elfogadottal. Új kitételként szerepelt a működés politikamentessége, amely azonban a kivételt is megfogalmazta. Nevezetesen: „Vasvármegye közönsége körében az általános és nemzeti műveltség, az irodalom, művészet s a magyar nyelv ápolása, fejlesztése és terjesztése és ezen kívül különösen Vasvármegye múltjára vonatkozó, természeti viszonyainak s műveltségi állapotának megismerésére szolgáló adatok, tárgyak és irodalmi emlékek összegyűjtése, szakszerű összeállítása, megőrzése és tudományos

38 Uo. 38. p. Az új Alapszabály a kötet 60–72. oldalán olvasható.

alapon álló nemzeti műveltség kiépítése. Működése köréből kizár a napi politikával vagy pártpolitikával összefüggő mindenemű ténykedést s csupán az ország épségének helyreállító munkásságot, mely mindennapi politikai érdeken felül áll, tekinti hivatásával megegyezőnek.³⁹ A közgyűlés rendkívül népes vezetőséget is választott. Az igazgatóválasztmány 60 szombathelyi és 20 vidéki (Vas vármegyei) tagból állt.⁴⁰ Az igazgatóválasztmány mellett fontos szerep jutott az elnöki tanácsnak.⁴¹ A lemondott Kapi Béla elnöki tisztségét azonban nem töltötték be. Helyettesei az alapszabályok szerint a mindenkori alispán és a mindenkori polgármester-helyettes lettek.⁴²

Az újjáválasztott vezetőség sem tudta azonban folytatni a néhány évvel korábbi aktív kulturális munkát, ezért 1927. május 29-ére újabb közgyűlést hívtak össze. Ezt Lingauer Albin cikkében jelentősebbnek minősítette a korábbi közgyűléseknél. Indoka a „...pangásnak, a pénzügyi egyensúlyért való küzdelemnek sok keserves esztendeje után végre-valahára most jelentheti a Kultúregyesület első ízben, hogy kezd révbe érkezni. Feltámadt az iránta való érdeklődés, tagjai megsokasodtak, jövedelmei meggyarapodtak, belső élete felpeszdzült, munkájának eredményei is immár jobban érzékelhetők.” Jelentősnek tartotta azért is, mert „másfél esztendeje a bomlás jelei mutatkoztak.”⁴³ Az érdeklődés felkeltését igazolta, hogy szívesen áldoztak a tagdíjakra, a komoly művészhangversenyekre, az irodalmi estekre. A betöltetlen elnöki tisztre Apponyi Albertet kívánták megnyerni, aki azonban nem vállalta azt. A bomlás okai

Lingauer szerint a személyi konfliktusokban keresendők: „Már-már attól kellett tartani, hogy a személyi kérdések, félreértések és félremagyarázások parazsa felgyújtja a Kultúregyesület belső békéjét és több-kevesebb időre megbénítja a munkáját.”⁴⁴

5. kép. Rumi Rajki István: Gyay Frigyes szakosztályi elnök 1927–1934. Dombormű, magántulajdon. Fotó: Gál Jenő

Akkortájt is sokféle kritikát kapott az egyesület, aminek következtében elindult az átalakulás. A kritikusok azonban nem álltak félre, hanem: „levonták magukra nézve a kötelesség konzekvenciáit és maguk állottak oda, hogy kitöltsék a vezetőség meg-

39 Uo. 60. p.

40 Uo. 64. p.

41 Uo. 48. §. 68. p.

42 Uo. 33. §. 66. p.

43 Lingauer Albin: Kultúrunka. = Vvm., 1927. máj. 29. 1. p.

44 Uo.

ritkult sorait” és maguk is segítsék a munkát. A megújulást jelezte, hogy minden szakosztály „stílusos és erős ütemű munkához látott”. Dicsérte a könyvtári munkát, az irodalmi és zenei szakosztályt. A képzőművészeti szakosztály szerény munkájának mentségül a helyhiányt nevezte meg a cikkíró.⁴⁵ Az 1927. májusi közgyűlés előtt Vass Béla szakosztályi elnök lemondott tisztségéről.⁴⁶ Ezt a közgyűlésen jelentették be, továbbá azt is, hogy elnöknek Gothard Istvánt javasolta a szakosztály, aki levélben értesítette a tagságot, hogy nem vállalja a feladatot.⁴⁷ Az 1927 őszi tartott szakosztályi ülés elnöknek az addigi alelnököt, Giay Frigyes elnyhangú szavazással választotta meg.⁴⁸

Az év végén újabb személyi változás következett be az egyesület életében. Decemberben jelezte már a sajtó Várady Imre távozását, aki Rómában folytatta tevékenységét. A főtítkárt búcsúztató rendkívüli közgyűlésen új főtítkárt választottak dr. Krisztin Béla személyében, és megerősítette a már korábban megválasztott a szakosztályi elnöki posztokat betöltő személyeket (irodalmi: dr. Székely László, közművelődési: Dezső Lipót, képzőművészeti: dr. Giay Frigyes).⁴⁹

A közgyűlés jelentése szerint a képzőművészek jelentősebb munkáját a műterem hiánya akadályozta. Tagjai közül sokan otthon nem tudnak dolgozni, ezért lenne szükség a műteremre, továbbá azért is, mert a fiatalok szakmai irányítását nem tudják elvégezni. Elképzelésük szerint a Múzeumban műteremre alkalmas helyiséggel csak

a jelenleg érvényes lakástörvény hatályvesztése után rendelkezhet a szakosztály.⁵⁰

A májusi, megújulást kereső közgyűlés azonban nem hozta meg a várt változást. 1928 januárjában az elnöki tanács ülése ismét az egyesület anyagi válságáról tanácskozott. A megoldást az állami támogatásban látták.⁵¹

Az egyesület tovább tartó válságát jelezte az is, hogy az 1928. május 24-i közgyűlést nem tudták megtartani a tagság távolmaradása miatt.⁵² Az új időpontban megjelentek számát nem jelzi a híradás. Krisztin Ernő, az új főtítkáralapos közgyűlési beszámolója a képzőművészeti szakosztály munkáját is értékelte. Ismét elmondta: a lemondott Vass Béla elnök munkásságának legfőbb értéke, hogy „8 éven át kitartó szorgalommal és becsületes szándékkal iparkodott a helység nélkül álló szakosztály belső életét kiformalni.”⁵³ A szép- és iparművészeti szakosztály munkájának legfőbb akadálya a műterem hiánya, hiszen több tagjának sincs lehetősége otthon dolgozni. A megoldás ideiglenes lehetőségét abban látta, hogy „a székház alagsorában lévő egyik helyiségét” rendelkezésükre bocsájtja akkor, ha az aktuális körülmények ezt lehetővé teszik.⁵⁴

45 Uo.

46 A Kultúregyesület választmányi ülése. = Vvm., 1927. máj. 26. 6. p.

47 Lingauer Albin: A kultúrmunka. = Vvm., 1927. máj. 29. 1. p.

48 Giay Frigyes dr. lett a képzőművészeti szakosztály elnöke. = Vvm., 1927. okt. 28. 4. p.

49 Várady Imre dr. búcsúja a Kultúregyesülettől. Bantett a Sabariában. = Vvm., 1927. dec. 21. 2. p.

50 II. évk. 17. p.

51 Anyagi válságban van a Kultúregyesület. Az elnöki tanács ülése. = Vvm., 1928. jan. 24. 2. p.

52 A Kultúregyesület elhalasztott közgyűlése. = HÍR, 1928. máj. 31. 3. p.

53 Jelentés a Kultúregyesület múlt évi működéséről. Dr. Krisztin Ernő beszámolója. = Hír, 1928. jún. 5. 2. p. A hét részben közölt beszámoló az idézett rész III. fejezetében olvasható.

54 II. évk. 17. p. Az 1925–1927 közötti időszak munkájának alapos dokumentációja az évkönyv 21–53. oldalon, a pénztári beszámoló pedig az 54–55. oldalon olvasható.

A képgyűjtemény (1899–1930)

A képek gyűjtése az egyesület 1899-es megalkulásával kezdődött. Az összegyűlt képekről (téma, szám, alkotó, volt tulajdonos) jelenleg a szükséges dokumentumok hiánya miatt nem áll rendelkezésünkre megbízható adat. Az első, 1908-as keltezésű leltár azonban bizonyára tartalmazza az egyesület alakulásakor felajánlott és a képtárba került alkotásokat is. A képtári állomány gyarapodásáról alkalmanként megjelent sajtóhíradások, 1920 után pedig az évkönyvek és néhány igazgatói jelentés alapján tudunk számot adni.

Az első képek elsősorban ajándékozás, illetve szerény mértékben vásárlás útján jutottak a gyűjteménybe. Ezek a jeles személyiségeket, fontos történelmi színhelyeket ábrázoló festmények alapozták meg a tervezett képtár alapját. Végh Gyula beszámolója 1908-ban néhány adományozó, jelesül Bezerédj István főispán, Almássy Ede, Korniss Emil, Sándor Ákos és mások nevét is említi.⁵⁵ Szintén az első ajándékozók közé tartozott László Fülöp és Seemanné Vörös Erzsébet (6. kép).⁵⁶

A jelentős gyarapodást az 1908-ban – a múzeum felavatásakor – a Szépművészeti Múzeum 40 darabos letéti állománya jelentette.⁵⁷ Végh 1909. május 14-én kelt jelentésében pedig arról számolt be, hogy öt alkotással ajándékozás révén, illetve a múzeumi és könyvtári felügyelőség 24 színes reprodukciójával és Iványi-Grünwald Bélától vásárolt olajfestménnyel bővült a gyűjtemény. Összesen 30 darabot jelez, ami valószínű,

hogy csak a múzeum saját tulajdonú képeinek száma.⁵⁸ Végh Gyula ebben a levélben – akárcsak más alkalmakkor – is az állandó kiállítás fontosságát hangsúlyozza. Bodányi Ödön 1910-ben megjelent könyvében viszont 142 képet jelez: 61 eredeti alkotást, illetve „81 pedig nagy művészek örökbecsű képeinek művészi másolatai reprodukciói”.⁵⁹

A következő adalék 1912-ből való. Ekkor két alkotással bővült az állomány. Ebben az évben az összesített jegyzék szerint már 143 festmény, 2 rajz és 23 iparművészeti tárgy, összesen 168 műtárgy alkotta a gyűjteményt.⁶⁰ Ettől az időtől az egyesület 1919. évi újjáalakulásáig egyelőre nem került elő újabb adat, jóllehet ezekben az esztendőknél is gyarapodott az állomány, hiszen 1913-ban és 1914-ben is a Kultúrházban nagyszabású kiállításokat láthattak a nézők, és vásárolhattak is. A kiállítók föltételezhetően alkotásaikból ajándékoztak a múzeumnak, és vásárolhattak is néhány képet.

A háború alatt viszont ritkultak a bemutatók. 1916-ban Zeller Mihály rendezett jótékonyági tárlatot.⁶¹ 1917-ben Harmath Miksa képkereskedő képeiből válogathatott,⁶² 1918-ban és 1919-ben pedig kirakati tárlatot tekinthetett meg a művészetkedvelő közönség, elsősorban helyi alkotók munkáit.⁶³

Az egyesület későbbi gyűjteményéről is csak hiányos, illetve eltérő adatok találhatók a korábbi évekhez képest. A háború alatt a múzeum oktatási célokat is szolgált, így a tárolás helye, módja nem ismert. Az időközben kialakult saját gyűjteményt ma ismeretlen helyen őrizték, az 1908. évi mú-

55 Végh Gyula: A szombathelyi képtár. = Vvm., 1908. okt. 4. 1. p.

56 A múzeum képtára. = Vvm., 1908. okt. 10. 4. p.

57 SMTöO Múztört. ir. 34/1908. Elismervény azokról a képekről, amelyeket letétben átvtettek a Szépművészeti Múzeumtól. Aláírók: Kárpáti Kelemen és Végh Gyula.

58 SMTöO Múztört. ir. 8/1909.

59 Bodányi Ödön: Szombathely város fejlődése 1895–1910-ig és műszaki létesítményei. Bp., 1910. 196. p.

60 SMTöO Múztört. ir. 8/1909.

61 Képkiallítás a Sabáriában. = Vvm., 1916. jún. 4. 5. p.

62 Képkiallítás a Sabáriában. = Vvm., 1917. jún. 7. 3. p.

63 Gál József: A szombathelyi képzőművészeti élet kezdetei, 1899–1919. = Vasi Szemle, 2023. 1. sz. 67. p.

zeumi letétet pedig valószínűleg visszaszállították Budapestre, mert az 1921 márciusában keltezett levél szerint újabb képgyűjtemény kérését az államtitkár elutasította. Indoka szerint „a múzeum viszonyai között nem lát[ok] garanciát arra nézve, hogy egy újabb gyűjtemény rendeltetését be tudná tölteni” – írta.⁶⁴

1925-ben azonban az igazgatói jelentés már a Szépművészet Múzeum újabb letéti anyagáról ad hírt. 46 alkotást említ, de konkrétan nem nevez meg egyetlenegy sem.⁶⁵

Az 1927. évi leltár szerint a képtár állománya: a Szépművészeti Múzeum 42 darabból álló letéti kollekcója és a múzeum 56 darabból álló saját tulajdonú gyűjteménye. Ez utóbbiból 26 a művészek ajándékozása, illetve a támogatók (Ujváryi Ede, Pick György, Stadler Izidor, Katona József és mások) pénzbeli adománya révén került a múzeum tulajdonába. Az intézmény szerény keretéből is vásárolt alkotásokat.

Több alkotásról a Fábíán Gyula által közölt összeállításból nem derül ki, mikor és hogyan kerültek a múzeum tulajdonába.⁶⁶ Az iparművészeti gyűjteményről hasonlóan részletes dokumentációt nem közölt a gyűjtemény gondozója, mindössze kilenc egységbe sorolta a kollekciót. A képtári részhez hasonlóan – az anyag természetéből adódóan – még inkább jelentkező helyhiány miatt panaszkodott.⁶⁷ Hasonló dokumentáció a korábbi időszokról nem áll rendelkezésünkre.

1928-ban a Nemzeti Szalon vidéki alkotókat bemutató tárlatán összesen 232 kép volt látható, köztük 8 vasi művész 26 alkotása. Jelesül Fábíán Gyula 4, Fábíánné Biczó Ilona 6, Giay Frigyes 1, Horovitzné Lukács

Stefi 5, Jaksa István 2, Csebi Pogány Aladár 2, Saághy Michaela 4, Vass Béla 2 darab.⁶⁸ A Szalon kiállításán látható festmények néhány alkotójának a neve nem szerepel Fábíán 1926–1927-es múzeumi gyűjteményi listáján, így nem tudható, hogy a kiállított alkotások már a múzeum tulajdonában voltak-e, vagy a kiállítás idején az otthon őrzött munkáikat mutatták be. Ebben az esztendőben a gyűjtemény számáról nem található adat, de valószínű ezen alkalmakkor is gyarapodott néhány művel az állomány.

1929-ben a bővülés 5 darab 570 pengő értékű adomány (Schindler Sándor, Rajki István, Radnainé Bauer Erzsi, Gyügyei Nagy Zsigmond, Erdődy Gyuláné alkotásai – 7. kép) és 5 darab vétel révén (Erdődy Gyuláné 4, Kovács Jenő József 1 darab – 950 pengő értékben) történt.⁶⁹

Kiállítások a Kultúrházban

Az egyesület képzőművészeti tevékenységének leglátványosabb része a képkiallítások rendezése, illetve a különböző tárlatok fogadása volt. Tárlatokat azonban a szakosztály mellett rendszeresen szerveztek a műkereskedők is.

Mivel a kiállítások zömének a Kultúrház adott helyet, nyilvánvaló: ha a helyi művészek nem is szerepeltek e bemutatókon, azok a szakosztály tagjai számára is tanulmányozhatók voltak, így figyelemmel kísérelhetők az ország képzőművészeti életének alakulását.

A város más helyein (Kovács Szálló, Vármegeyháza) összeállított bemutatókról külön fejezetben szólnok. E tárlatok rendezője

64 SMTÖ Múztört. ir. 9/1921.

65 SMTÖ Múztört. ir. 35/1925-3.

66 Fábíán Gyula: Képtár = II. évk. 74–79. p.

67 II. évk. 79–81. p. Horváth Tibor Antal: Iparművészeti gyűjtemény.

68 Fábíán Gyula: Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesületének Szépművészeti Szakosztálya. = A Képzőművészek Vidéki Szövetsége első kiállításának katalógusa. 1828, Nemzeti Szalon 388-ik kiállítása.

69 SMTÖ Múztört. ir. 3/1930.

a híradásokban azonban nem mindig szerepel, így az sem, hogy az aktuális kiállítást a szakosztály hívta-e, vagy a kiállítók kérésére vállalta a bemutatót.

1919

Az 1919 szeptemberében újjáalakult egyesület első, karácsonyinak nevezett kiállításának szervezéséhez gyorsan hozzákezdtek a vezetők. Október 31-én már a zsűri tagjainak nevét – Vass Béla, Gothard István, Fábíán Gyula, Giay Frigyes, Lócsey Ferenc, Kiss Zoltán – is megismerhették az érdeklődők. A belépőjegyek ára: nyitáskor öt, később két korona volt, amelyet a múzeum képtárának támogatására kívántak fordítani.⁷⁰ A kiállítások nagy része a későbbi esztendőben is rendszerint belépődíjas volt, a bevétel az intézmény céljait szolgálta.

A karácsonyi kiállítás december 19-én nyílt meg a Kultúrház képtárában. „A bemutató képei zsúfolásig megtöltötték a termet, de a rendezőknek sikerült úgy elhelyezni azokat, hogy minden mű a legelőnyösebb beállításban látható.”⁷¹ A tárlaton egyes zsűritagok (Vass Béla, Gothard István, Fábíán Gyula, Kiss Zoltán) alkotásai is szerepeltek. Mellettük többek között Horváth Béla, Olgay Ferenc, Pogány Aladár, Révész Imre, Fábíánné Biczó Ilona, Gruber Imre olajképeket, Horváth Béla szobrokat és tollrajzokat, pasztelleket, Hackler Vilmos karikatúrákat, Kiss Zoltán fotókat állított ki, de meg lehetett tekinteni Derezsán Bözsi, Soltész József, Bán Rezső iparművészeti munkáit is. A kiállítók nagy része egy-egy mondatnyi dicséretet kapott a hírlapi méltatótól.⁷²

1920

Az év legfontosabb szakosztályi programja a szép- és iparművészeti iskola megszervezése és elindítása, később a tanítványok munkáinak bemutatása volt. Természetesen a szakosztályi tagok alkotásaiból is rendeztek kiállításokat.

1920 szeptemberében az iparosok, a gyárak és a képzőművészek közösen mutatták be munkáikat. A gyárakat a kőszegi nemez-, a pinkafői posztó- és a körmendi magpergető gyár, az iparosokat a jáki cserepesek, Bauer István cipézmester, egy szobafestő és egy pinkafői faiparos tárgyai képviselték.

Az iparművészek között voltak az acsádi csipkeverők, egy zsebkendőkészítő, ide sorolták Kiss Zoltán fotóit, egy erdélyi menekült tanár plakettjét és Lócsey Ferenc munkáit. Mindezek mellett Erdődy Gyuláné olajfestményei, Giay Frigyes csendéletei, a Fábíán házaspár grafikai munkái, Vass Béla, Széchenyi Jenő alkotásai voltak láthatók.⁷³

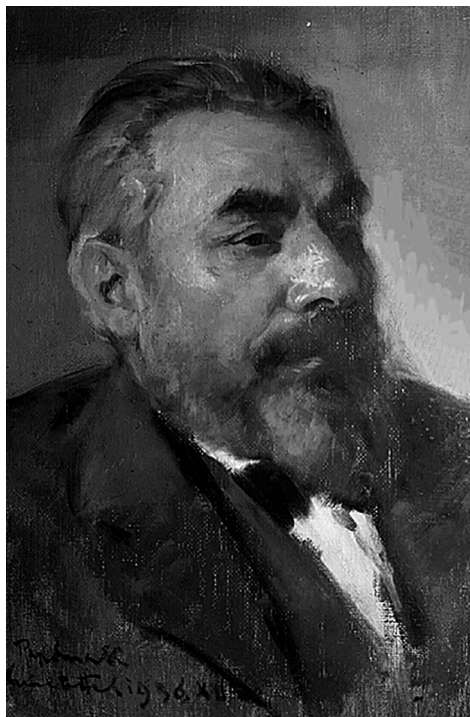
A Kultúregyesület önálló, karácsonyi kiállítása 1920. december 19-én nyílt meg a Kultúrházban. 131 alkotást láthattak az érdeklődők. A kiállítók nagy része a város ismert festője, grafikusa volt. Gothard István (9. kép), Fábíán Gyula, Fábíánné Biczó Ilona, Wickenburg István, Bauer Erzszi képeiket, Tóth István (10.) és Merkly Ferenc szobraikat hozták el a bemutatóra. Megjelentek az „új”, de a megyeszékhelyhez kötődő művészek is. Az utóbbiak közé tartoztak: Horváth Béla és Khauler József pinkafői rajztanárok, Hende Vince, Hosszú Pintér Gyula, Révész Imre és Haczký Egon. Az alkotásokat ezúttal is egy-egy mondattal dicsérte a recenzens, majd összegzésül meg-

70 A Kultúregyesület kiállítása. = Vvm., 1919. okt. 31. 3. p.

71 Kiállítás a Kultúrházban. = Vvm., 1919. dec. 13. 3. p.

72 Uo.

73 Kiállítás a Kultúrházban. = Vvm., 1920. szept. 19. 2. p.

8. kép. Radnóti Kovács Árpád: Fábián Gyula szakosztályi titkár – olaj, vászon.
Magántulajdon

10. kép. Tóth István: Szily János püspök.
Fotó: Garas Kálmán

állapította: valamennyi megérdemli, hogy városunk, megyénk minden művelt embere megtekintse azokat.⁷⁴

1921

Az 1921. év kiállításain elsősorban a szépi- és iparművészeti iskola tanulóinak vizsgadarabjait mutatták be.

Egy szeptemberi híradás ugyan arról szólt, hogy a Nemzeti Múzeum (helyesen Szépművészeti Múzeum) képeit hamarosan Szombathelyre hozzák – letétbe. A sajtó többek között Munkácsy, Markó, Ligeti, Iványi-Grünwald nevét említi, utána ellenben

74 A Kultúregyesület képkiallítása. = Vvm., 1920. dec. 19. 2. p.

nincs hír a megérkezésről.⁷⁵ Az 1923. májusi tárlaton azonban már bizonyára a letétbe kapott képeket tekinthette meg a közönség.

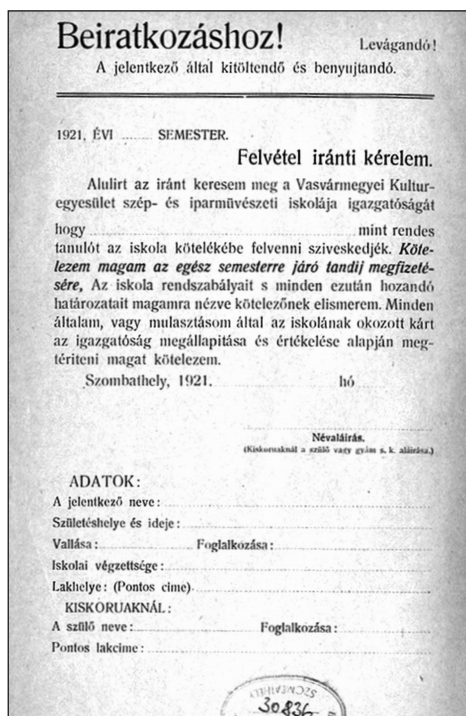
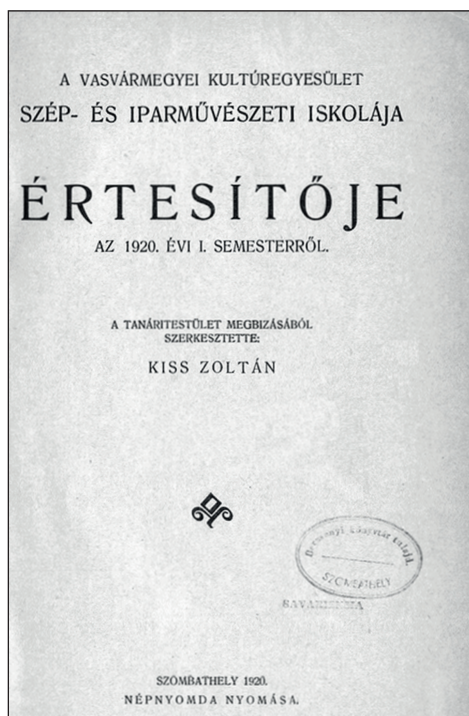
1922

Egyesületi kiállítás rendezéséről ebben az évben nincs hír, de a műkereskedők bemutatóiról igen.

1923

A legközelebbi kiállítás ideje 1923 márciusa. A vasi művészek három győri akvarellistával – Békési Leó, Herritz Oszkár és Szabó Alajos – közösen mutatkoztak be a Kultúr-

75 A Kultúregyesület képtára rendezés alatt. = Vvm., 1921. szept. 7. 2. p.

11–12. kép. A Szép- és Iparművészeti Iskola értesítőjének címlapja és beiratkozási lapja.

A Berzsenyi Dániel Könyvtár tulajdona. Fotó: Boros Bálint

házban. A vasiak a már rendszeresen jelentkező alkotók közül kerültek ki: Giay Frigyes, Fábíán Gyula (13. kép), Fábíánné Biczó Ilona, Vass Béla, Kiss Zoltán, Szegedy Sándor, Pogány Aladár. Hozzájuk csatlakoztak a művészeti iskola tehetséges növendékei: Dala József, Mallasz Margit és az egyik legtehetségesebbnek tartott Saághy Michaela, aki a méltató szerint „épp olyan szakavatott és áldott tehetségű kezelője a vésőnek, mint az ecsetnek”.⁷⁶

Májusban a Szépművészeti Múzeum le-tétbe adott újabb 42 festményét mutatta be a képtár. Az alkotók közül néhány: Zichy

Mihály, Ligeti Antal, Munkácsy Mihály, Markó Károly, Lotz Károly, Edvi-Illés Aladár, Szlányi Lajos, Szikszay Ferenc, Valentini János, László Fülöp, Magyar-Mannheimer Gusztáv, Mednyánszky László, Szinnyei Merse Pál, Zemplényi Tivadar, Pállik Béla, Deák-Ébner Lajos, Bruck Miksa, Knopp Imre, Réti István, Bihari Sándor, Jendrassik Jenő, Kardos Gyula, Coulin Artúr, Aggházy Gyula.⁷⁷

76 Műkiállítás Kultúrházban. = Vvm., 1923. márc. 25. 2. p.

77 Ma nyitják meg a Múzeum képtárát. Látogatás a képtárban. = Vvm., 1923. máj. 20. 4. p. A 42 alkotást Fábíán Gyula a II. évk. 75–76. oldalán sorolja föl. Valószínűleg az 1921-es hírben (75. sz. hivatkozás) említett gyűjtemény ekkor kerülhetett/került Szombathelyre.

1924

1924-ben egyesületi bemutatóról nem táltam tudósítást. Megvásárolható képek azonban nem hiányoztak, mert a műkereskedők – elsősorban Laudon József – nagy választékban hoztak Szombathelyre.

Az esztendő újdonsága volt karácsonykor a Szombathelyi Takarékpénztár (ma Centrum Áruház, Fő tér 12.) épületének Berzsenyi utcai (ma Széchenyi utca) részén egy képgaléria megnyitása. Az üzlet a korszak jeles festőinek (Rudnay, Iványi-Grünwald, Mednyánszky, Spányi és mások) alkotásait ajánlotta a vevőknek. A festmények mellett iparművészeti tárgyakat – perzsaszőnyegeket, üvegfestményeket, bronz dísz tárgyakat, ötvösmunkákat, gyűrűket, vázákat, porcelánokat – is lehetett vásárolni.⁷⁸

1925

1925-ben szokatlanul gazdag volt a kiállítási program. Az első jelentős tárlatot januárban Darnay Kálmán sümegi múzeumigazgató szervezte. A célokat ezúttal is így határozták meg a szervezők: a „kávéházi képkiallítások gyakorlatának véget vetni és a magyar művészektől vásároljanak olcsón alkotásokat” a művészetkedvelők.⁷⁹ Az indoklás kevésbé értelmezhető, hiszen a műkereskedők szinte kizárólag magyar művészek alkotásait kínálták az érdeklődőknek. A bemutatón Bakoss Tibor akvarelljei, Beck Ö. Fülöp plakettjei, Istók János szobrai, Szlányi Lajos tájképei, Várady Gyula balatoni festményei és a Fábián házaspár képei, központjában pedig az ostffyasszonyfai születésű Czencz János (14. kép) alkotásai voltak láthatók. A művészt a megnyitó előtt Fóth Kálmán mutatta be a *Vasvármegyében*.⁸⁰ A kiállítást

78 Iparművészeti és szépművészeti Salon Szombathelyen. = Vvm., 1924. dec. 20. 4. p.

79 A vasmegeyi Kultúrház első kiállítása. = Vvm., 1925. jan. 3. 4. p.

80 Fóth Kálmán: Czencz János festőművész. = Vvm., 1925. jan. 13. 2. p.

Tarányi Ferenc ajánlotta az érdeklődők figyelmébe.⁸¹ Czencz János kollekciójáról így írt a kritikus: „Képei opálos, átszűrt hatást keltenek, amelyek harmóniában állanak az élénk színkontrasztokkal. A művész már több nagy kiállításon díjat nyert. Jelenleg 26 kisebb-nagyobb, de egytől-egyig csupa értékes képpel szerepel.”⁸²

Márciusban önálló bemutatón láthatta a közönség Orbán Dezső⁸³ munkáit a Kultúrházban. A tárlatot előkészítő propaganda a művész pályafutását ismertette: „A Nyolcok⁸⁴ forradalmi társaságában indult. A hypermodernség aztán lehámlott és briliáns karrier és fejlődés után Orbán Dezső egyik legkiválóbb impresszionista festőnké forrta ki magát, aki lerázta minden különlegességét és furcsaságát és letisztult, megerősödött, mindenkitől speciálisan különböző egyéni irányban nyugodott meg. Kész, beérkezett művész. Témái az impresszionizmus megismerése: a levegő és a fény, művészetének fő jellemzői pedig a nagy formák, a természet összefoglaló látása [...] Tónusai tiszták, színeiben erő, frissesség árad. A formák egymáshoz való viszonyának tökéletes ismerője, kifejeződései tisztára festői kifejeződések.”⁸⁵

A modern irányzatok megismertetését is változatlanul fontosnak tartották a szak-

81 A Kultúrház művészkiallításának megnyitása. = Vvm., 1925. jan. 15. 4. p.

82 A Darnay kiállítás nagy sikere. = Vvm., 1925. jan. 16. 3. p.

83 Orbán Dezső gyűjteményes képkiallítása a Kultúrházban. = Vvm., 1925. márc. 4. 5. p.

84 A Nyolcokról: a legjelentősebb magyar avantgard művészcsoport a 20. század elején (1909–1919). Hatott rájuk a francia fauves, a posztimpresszionizmus, Paul Cézanne, az expresszionizmus, a kubizmus és a szecesszió. Tagjai: Berény Róbert, Czigány Dezső, Czöbel Béla, Kernstock Károly, Márffy Ödön, Orbán Dezső, Poór Bertalan, Tihanyi Lajos. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Nyolcok> (Megtekintve: 2022. december 29.)

85 Orbán Dezső festőművész előadása. = Vvm., 1925. márc. 6. 3. p.

osztály vezetői, ezért a már 1900-as évek első évtizedében megkezdett ismeretterjesztő előadások folytatását szervezték/terveztek. Orbán Dezső jelenléte alkalmat kínált arra, hogy őt – aki pályája kezdetén a modern irányzatok képviselője volt – kérjék föl ilyen témájú előadás megtartására. Összefoglalójában elmondta, hogy ezeknek a törekvéseknek a képviselői a téma leegyszerűsítésére törekedtek. Példaként a kubistákat említette, akik a legegyszerűbb elemekből, a háromszögekből rakták össze műveiket. De nemcsak a kubisták képviselték a modern megjelenítést, hanem a futuristák, az expresszionisták és az impresszionisták is törekedtek az új megjelenítésre. De többen – fejezte be az előadását – újra kezdenek visszatérni a naturalista irányzathoz.

Szeptember 6–10. között R. Bauer Erzsik grafikus mutatta be munkáit a Kultúrházban. A képei közül a Petőfi- és Jókai-ünnepségek tiszteletére karcolt portrékat, valamint a *Háromkirályok*, a *Hegyibeszéd* címűeket és a tájképsorozatot dicsérte a méltató.⁸⁶

1925. november 29-én Tarányi Ferenc főispán, Bakoss Tibor képzőművész és Kapi Béla egyesületi elnök nyitották meg a három évvel ezelőttihez hasonló kiállítást, nevezetesen a képző- és iparművészek, valamint üzemek közös tárlatát, amelyen a megyei elit képviselői, köztük Mikes János megyés püspök, Horváth Kálmán alispán, Kiskos István polgármester is megjelentek.⁸⁷

A tárlat összbenyomását a kritikus már az első sorokban megfogalmazta: „A kiállítás nem nyújt harmonikus összhatást, nem jelent egységes színvonalat, s ez [...] születési hiba (?) és a kiállítóknak abból a szán-

dékából ered, hogy nemcsak kész, beérkezett művészek tényleges értékeket reprezentáló műveit mutatták be, hanem helyet adtak mindazoknak az egyelőre még csak feshetőben lévő tehetségeknek is, akiknek műveiben valami ígéret, biztatás csillámlik.” A kiállítók között szereplő ismertebbek: Vass Béla, Biczó Ilona (15. kép), Fábian Gyula, Giay Frigyes, Horváth Béla, Tóth János, Alföldi János, Horovitzné Lukács Stefi, Pogány Aladár, Seemanné Vörös Erzsébet. Kevésbé ismertek: Bardócz Dezső, Gyertyányi Németh Gyula, Wille Lajos és a fiatalok: Pogány István VI. osztályos főgimnáziumi tanuló, Mallász Otilia (17 éves grafikus), Gruber Ferenc fotós (Budapest). A soproni Képzőművészeti Kör tagjai: Stornó Pál, Fangh Rezső akvarellista, Strebencz Károly, Della Pietra, Steiner Antal. Az ipart a Hódmezővásárhelyi Majolikagyár és a Herendi Porcelángyár képviselte, amelyeknek termékeit viszonylag olcsón lehetett megvásárolni.⁸⁸

Karácsonyra – december 15-étől – Edvi Illés Aladár és felesége, Karádi Etelka alkotásait tekinthették meg az érdeklődők a Kultúrház olvasótermében. A megnyitón Ujváry Ede helyettes polgármester tevékenységük nagy értékének azt tartotta, hogy a „fiatal generációnak irányt mutatnak művészetük tökéletesítésére”, és ezáltal nemzeti missziót is teljesítenek. A tárlat a házaspár munkáiból gazdag válogatást mutatott be, Ujváry ebből az akvarellek hangulatosságát dicsérte. Karádi Etelka festményei közül a portrék, különösen a gyermekportrék tűntek ki. Edvi Illésnek két alkotását, a *Konyharészlet* és az *Őszi tarló* címűeket megvásárolta a múzeum.⁸⁹

86 Grafikai kiállítás a Kultúrházban. = Vvm., 1925. szept. 4. 5. p.

87 A vasi művészek kiállításának megnyitása. = Vvm., 1925. dec. 1. 6. p.

88 Vasi művészek kiállítása a Kultúrházban. = Vvm., 1925. nov. 29. 3.

89 Edvi Illésék kiállítása Szombathelyen. = Vvm., 1925. dec. 16. 3. p.

A festőművészt egy hosszabb beszélgetésben mutatta be a *Vasvármegye* riportere.⁹⁰

1926

A Kultúrház első tavaszi kiállításán, április 1-jén Wagner Géza alkotásait Ujváry Ede ismertette a közönséggel. A kollekciónról így írt a méltató: „A képek túl minden izmuson, irányon egyetlen törekvéssel releválnak; a legtisztább szépet a legtökéletesebben kifejezni, de a legegyszerűbb eszközökkel. A képeket erős anyagszerűség, biztos kompozíció, tökéletes színhatás, és a legapróbb nüanszokat is kifejező pompás kidolgozottság jellemzi.” A tárlaton a művész többféle technikával készített alkotásai szerepeltek: pasztellek, akvarellek, olajfestmények és rézkarcok. Témái a Balaton és különféle jelentős épületek: *Márianosztrai templom*, *Notre Dame*, *Tóalmási kastély*, *Egyetemi templom*, *Rákóczi utcai részletek*, *Egy zsúpos ház*. A művész érdeklődése ekkoriban a kerámia felé fordult. Ezekből többet is megtekinthettek az érdeklődők.⁹¹

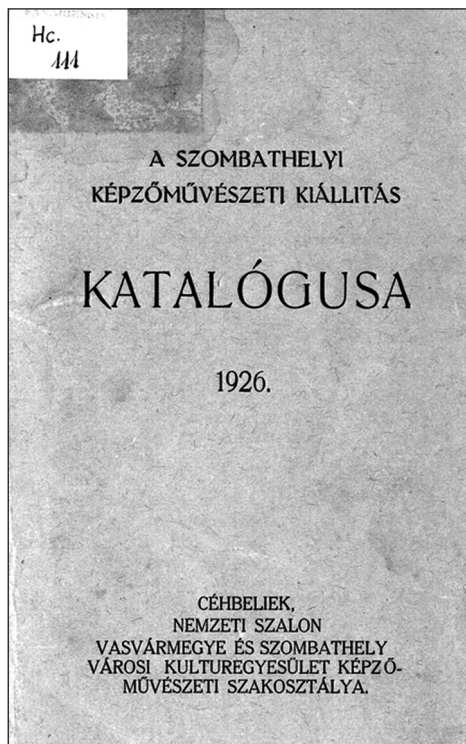
A Kultúregyesület legjelentősebb kiállítása 1926-ban a Nemzeti Szaloné volt. 23 év után újra láthatták a nézők a kortárs művészet számos alkotójának munkáit. A tárlat fontosságát jelezte a védnökök személye: Cziráky József gróf, dr. Horváth Kálmán alispán, Lingauer Albin országgyűlési képviselő, Mikes János püspök, Tarányi Ferenc főispán, Kiskos István polgármester és a Kultúregyesület vezetőinek néhány tagja: Vass Béla, Ujváry Ede, Várady Imre.⁹²

Az 1926. június 20-án megnyílt tárlaton a Nemzeti Szalon (1894–) mellett a Céhbeliek (1908–1941), a Szinnyei (1920–1949) és

90 ny: Beszélgetés Edvi Illés Aladárral. = Vvm., 1925. dec. 16. 3. p. – Egy év múlva a házaspár Kőszegen mutatta be kollekciónját. Ld.: Edvi Illés Aladár kőszegi kiállítása. = Vvm., 1926. okt. 4. 4. p.

91 Wagner Géza kiállítása. = Vvm., 1926. ápr. 2. 2. p.

92 Ma nyílik a Nemzeti Szalon 62-ik vidéki kiállítása. = Vvm., 1926. jún. 20. 4. p.

16. kép. A Szombathelyi Képzőművészeti Kiállítás katalógusa, címlap. A Berzsényi Dániel Könyvtár tulajdona. Fotó: Boros Bálint

Benczúr (1921–1954) társaságokhoz csatlakoztak a Vas megyei alkotók is. Így a múzeum képtárában és az előcsarnokban 127 művész 239 alkotásában gyönyörködhetett a közönség.⁹³ A nagyszámú érdeklődő között volt ismét Mikes János püspök, Hirsch József MÁV üzletigazgató, Újlaky József és Déry Béla, a Nemzeti Szalon igazgatója.⁹⁴

93 A katalógus szerint viszont 83 vendég és 14 vasi alkotó 221, illetve 59 műve volt kiállítva. In: Szombathelyi képzőművészek kiállításának katalógusa, 1926.

94 Nemzeti Szalon kiállításának ünnepélyes megnyitása. = Vvm., 1926. jún. 22. 5. p.

19. Rumi Rajki István: Küzdelem II. – gipsz. Berzsényi Dániel Könyvtár.

Fotó: Boros Bálint

A legnépesebb kiállítók a festőművészek voltak, köztük a korszak jelesei: Rudnay Gyula, Glatz Oszkár, Fényes Adolf, Magyar Mannheimer Gusztáv, Hermann Lipót, Iványi-Grünwald, Edvi Illés Aladár, Kacziány Ödön, Déry Béla, Czencz János, Gaál Ferenc, Kunwald Cézár, Szlányi Lajos. Mellettük a grafikusok, köztük Bayer Ágost, Conrád Gyula, Merényi Rudolf, Holló Alajos, Zádor István, két keramikus és egy gobleinművész, valamint a mai is ismert szobrászok: Beck Ö. Fülöp, Horvay János, Szentgyörgyi István, Pásztor János, Telcs Ede.

A vasi művészek: Alföldi János, Döbren-
tey Gábor (17. kép), a Fábián házaspár, Gan-
zinger Franciska, Horovitzné Lukács Stefi,
Jaksa István, dr. Novák Béláné, Pogány Ala-
dár, Rumi Rajki István, Sággy Michaela,

Tóth János, Vass Béla. A bemutatón a hód-
mezővásárhelyi majolikagyár termékeit is
megvásárolhatták az érdeklődők.⁹⁵

Ujváry Ede polgármester megnyitója
után a Szalon Szombathelyen tartózkodó
tagjai a Kultúregyesület több tagjával együtt
a Sabária különtermében banketten vettek
részt. Andrássy Gyula táviratban köszön-
tötte az eseményt. A megnyitőünnepségen
köszönték meg Stadler Izidor ajándékát, aki
Balaton-melléki birtokaiból a Nemzeti Sza-
lon céljaira telket ajánlott fel.⁹⁶

A tárlatról szóló beszámoló már alcímé-
ben is jelezte elfogultságát: „Bírálat nélküli

95 Ma nyílik a Nemzeti Szalon 62-ik vidéki kiállítása.
= Vvm., 1926. jún. 20. 4. p.

96 A Nemzeti Szalon kiállításának ünnepélyes meg-
nyitása. = Vvm., 1926. jún. 22. 5. p.

kritika Szombathely ez évi legnagyobb kultúreseményéről,” amelynek fontosságát jelezte az a tény, hogy jeles magyar festők [...] mellett a külföldön található képeiket is elhozatta Déry Béla, a Szalon vezetője a kiállításra.⁹⁷

A bemutatott alkotások értékét jelzi, hogy „egyetlen olyan kép sincs, amely egyenesen nem muzeális értékű” lenne. Glatz Oszkár, Hermann Lipót, Balló Ede, Czencz János neve is ebbe a kategóriába került. A festészetet jónak, a plasztikát – Horvay János, Kisfaludy Stróbl, Lux Elek, Telcs Ede, Szentgyörgyi István, Pásztor János alkotásait – nagyon jónak minősítette a kritikus. A grafika is elsőrangú minősítést kapott: Zádor István, Conrád Gyula, Bayer Ágoston, Merényi Oszkár képviselte ezt a műfajt. Csánky Dezső, Bakoss Tibor akvarelljei finomak, kiválóak.⁹⁸

Az országosan ismertek között bemutatkoztak az ismert és kevésbé ismert vasi képzőművészek is, munkáik dicsérető ajánlásával. Nevezetesen: Vass Béla, Giay Frigyes, Pogány Aladár, Jaksz István (18. kép). Döbrentey Gábor és Alföldi János „nagyon egészséges úton haladó tanulmányokkal szerepelnek”. Tóth János pasztelljei, Saághy Michaela ceruza- és tollrajzai a legmodernebbek. A Fábíán házaspár önálló kollekciót mutatott be. Horovitzné Lukács Stefánia a vasi művészek egyik legnagyobb talentumának tartja a cikkíró: „Modern, anélkül, hogy dekadens (sic!) lenne. Fekete-fehérje is színesek nem száraz gondolatok és a fantázia nem vész el pazar technikájában.” Kiemeli még remek karikatúráit is a méltató. Rumi Rajki István és tanítványa, Ganzinger

Franciska is figyelemre méltó alkotásokat hozott.⁹⁹

A rövid „életű” Szép- és Iparművészeti Iskola, a Nemzeti Szalon kiállításának friss sikere és a már országosan ismert művésztelenek – a nagybányai (1899), a gödöllői (1901), szolnoki (1902), a kecskeméti (1909) – tevékenységének hatására a főváros erős centralizációját az országsszerte működő egyesületek, a kulturális élet helyi irányítói, így a szombathelyiek is igyekeztek mérésékelni, egyebek mellett művésztelenek alapításával.

Hasonló intézmény meghonosításának tervéről, Pick György ötletéről már 1922-ben hírt adott a *Vasvármegye*. Pick Kunwald Cézár segítségével próbált művésztelenet alakítani.¹⁰⁰ A megvalósítás azonban meghiúsult.

Csak 1926-ban sikeredett – elsősorban a Kultúregyesület kezdeményezésére – öt végzős Glatz-tanítvánnyal művésztelenet nyitni a jegyzői internátusban. A lap cikkírója szerint eddig azért nem sikerülhetett, mert Szombathelyt nem tartják eléggé „festői” városnak, és a népelet ábrázolását sem tudják itt tanulmányozni. Pedig a várost körülvevő falvak (Olad, Gyöngyösszőlős, Kámon, Újperint) olyan természeti szépségeket kínálnak, mint amilyeneket az Isten is a festőknek teremtett. Az anonim szerző szerint az is baj, hogy nincs elég érdeklődés a megyeszékhelyen a képzőművészet, különösen a kortárs művészet iránt. Úgy vélte, hogy a sokat emlegetett decentralizáció hiánya is egyfajta kísérlet ezt pótolni.¹⁰¹

Az 1926 nyarán megnyílt művésztelen fiataljait két írás mutatta be. A fiatalok: Pin-

97 Séta a Nemzeti Szalon tárlatán. Bíráló nélküli kritika Szombathely ez évi legnagyobb kultúreseményéről. [1. rész] = Hír, 1926. jún. 23. 2. p.

98 Séta a Nemzeti Szalon tárlatán. Bíráló nélküli kritika Szombathely ez évi legnagyobb kultúreseményéről. [2. rész] = Hír, 1926. jún. 24. 2. p.

99 Séta a Nemzeti Szalon tárlatán. Bíráló nélküli kritika Szombathely ez évi legnagyobb kultúreseményéről. [3. rész] = Hír, 1926. jún. 25. 2. p.

100 Művésztelen Szombathelyen. = Vvm., 1922. okt. 15. 4. p.

101 A szombathelyi szünidei művésztelen. = Vvm., 1926. júl. 25. 4. p.

tye Rezső, Hyann Károly, Veszelszky Béla, Vojevodin Pál, Remsey Pál.¹⁰² A kolónia alkotóinak alkotásait a telep zárásakor Kiskos István polgármester kiállításon mutatta be. A fiatal művészek festményeit a szerző néhány mondatban értékelte. Összegzésként megállapította: „Mind az öten az egy iskolából kerültek ki, és mégis ha végig nézzük a képeket egy kis hasonlóságon kívül a tárgy, felfogás, kidolgozás tekintetében nagyon is különböznek egymástól, mindegyik már most a magának kijelölt úton halad előre.”¹⁰³ A nyári telep későbbi léteéről nem található híradás.

Az év utolsó eseményeként 1926 decemberében az egyesület szakosztálya a múzeum olvasótermében mutatta be a vasi festők alkotásait „házi kiállítás” megnevezéssel, amely az ajánló szerint házi kiállításnál több volt. A kiállítók: a legtöbb képpel Vass Béla (20. kép) jelentkezett, ezúttal is jelen volt a Fábíán házaspár, Jaksza István, Tóth János, Giay Frigyes, Pogány Aladár, Döbrentey Gábor, Alföldi János. Horovitzné Lukács Stefit karikatúráiért dicsérte. Az „újak”: Vámos Saáry Gyula, Bülow P. gróf.¹⁰⁴

1927

Az év első kultúrházi kiállítását február 23-tól március 3-ig látogathatta az érdeklődő közönség. Rendezője a Szépművészeti Rt. A több száz kép alkotói között volt Mednyászy László, Glatz Oszkár, Bihari Sándor, Iványi-Grünwald Béla, Fényes Adolf, Glatzer Gyula, Kernstock Károly, Deák-Ébner Lajos, Czencz János, Csók István, Pólya Tibor, Nagy Aurél, Újváry Ignác.¹⁰⁵

A zárás napján említette a híradás más résztvevő művészek nevét is: Rippl-Rónai József, Mihalovics Miklós, Kukán Géza és több más, mára már nem, vagy alig ismert művészt. (Például Fülöp Péter, Kotász Károly, Romek Árpád.) Mivel ez a bemutató is elsősorban a képeladást szolgálta, így csak egy-két mondatos ismertetőt tartalmazott a híradás.¹⁰⁶

A kiállításon a város megvásárolta Pálya Celesztin egyik „muzeális” értékű festményét.¹⁰⁷

1927. október 11-én a Szépművészeti Részvénytársaság a Kultúrházban állította ki a korszak jelentős festőinek – például Rudnay Gyula, Glatz Oszkár, Réti István, Perlmutter Izsák, Katona ándor, Rippl-Rónai József, Fényes Adolf, Brodczky Sándor, Pentelei Molnár, Iványi-Grünwald – alkotásait.¹⁰⁸

Egy hónap múlva (november 13.) szintén a Kultúrházban ismét Czencz János képeit láthatta a közönség. Korábbi kiállításain is elsősorban figurális alkotásai szerepeltek. Ezúttal is főleg aktokat mutatott be, mellettük azonban megjelentek tájképei és csendéletei is. Munkájának jellemzője a „biztos vonalvezetés, a kellemes, puha, átszűrt, tompított színek”.¹⁰⁹

December elején a szegedi Nyilassy Sándor, Balogh Margit és Vass Béla szegedi témájú alkotásai voltak láthatók a Kultúrházban. Nyilassyról írta a méltató: „Színei harmonikusak és lágyak s a napsütést valószínűsítő bravúrral festi.” Balogh Margitról csak annyi olvasható, hogy jó nevű szegedi

102 Látogatás a szombathelyi művésztelepen. = Vvm., 1926. szept. 19. 5. p.

103 A szombathelyi művészkolónia képkiallítása. = Vvm., 1926. szept. 26. p.

104 A Kultúregyesület képzőművészeti szakosztályának háziállítása. = Vvm., 1926. dec. 18. 3. p.

105 Képkiallítás a Kultúrházban. = Vvm., 1927. febr. 23. 3. p.

106 Megnyílt a Kultúrház képkiallítása. = Vvm., 1927. febr. 25. 3. p.

107 Pálya Celesztin képet vett a város. = Vvm., 1927. márc. 8. 5. p.

108 A szépművészeti részvénytársaság nagyszabású kiállítása. = Vvm., 1927. okt. 11. 5. p.

109 Czencz János festőművész kiállítása a Kultúrházban. = Vvm., 1927. nov. 13. 7. p.

festő, Vass Béla pedig szegedi és Szeged környéki képeit mutatta be.¹¹⁰

1928

Az esztendő első kultúrházi kiállítása ismét a vendégeké volt. Két grafikus, Gallé Tibor és Kirchner Jenő 127 rézkarca, akvarellje, linómetszetei voltak láthatók. A rendezők kísérletnek szánták a bemutatót a célból, hogy „vajon a vidéki műértő és minden festészeti vonatkozás iránt fogékony közönség beváltja-e azokat a várakozásokat, melyek a legújabban favorizált műalkotások értékelése jogosan támasztható”.¹¹¹ A kiállítást Ujváry Ede nyitotta meg. A vásárlók között találjuk Ujváry Edét, Müller Edét, Heinzmann Istvánt, a városi üzemek igazgatóját, Széll Ödönnét, Széll Istvánt, Király Pál igazgatót, Saáry Jenő századost és még többeket.¹¹² A művészek értékelése: Gallé alkotásai vonalkarcok. „Nagyobb lemezei egytől egyig erőteljesebbek [...] Mindegyik lapjának kitűnően megválasztotta a motivációt és azt a legstílusosabb előadásban tárja elénk.” Kirchnerről: „Vízfestményei szélesen vannak kezelve, nagy erőteljes színfoltokban frappánsan tükrözteti vissza egy-egy jól átérezett hangulatot.”¹¹³

A *Vasvármegye* kritikusa is Gallé munkáit, különösen rézkarcait tartotta jelentősebbnek, Kirchnernek pedig a rajzait. Egy rövid megjegyzést is tett a terem világításának elégtelensége miatt.¹¹⁴ Az újság hiányolta a vásárlókat: „hiába jött a vasi föld

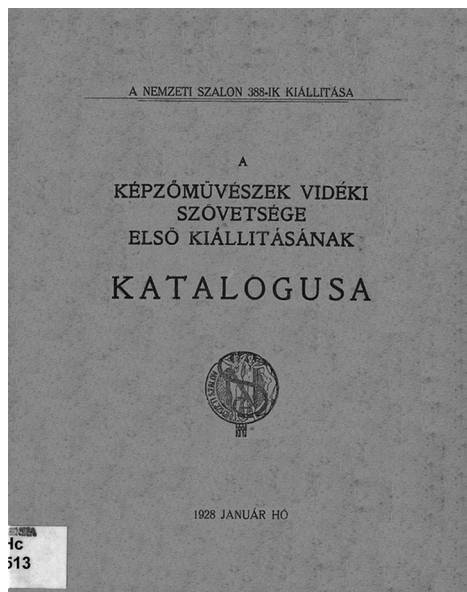
110 Nyilassy Sándor, Balogh Margit és Vass Béla kiállítása a Kultúrházban. = Vvm., 1927. dec. 8. 5. p.

111 Grafikai kiállítás a kultúrházban. = Hír, 1928. febr. 1. 3. p.

112 A grafikai kiállítás megnyitása a Kultúrházban. Jelentős vásárlások történtek. = Hír, 1928. febr. 4. 2. p.

113 Gallé Tibor és Kirchner Jenő kiállítása. Nagyszabású grafikai kiállítás a Kultúrházban. = Hír, 1928. febr. 5. 2. p.

114 Grafikai kiállítás a Kultúrházban. = Vvm., 1928. febr. 2. 6. p.

21. kép. Katalógus Nemzeti Szalon. A Berzsényi Dániel Könyvtár tulajdona. Fotó: Boros Bálint

metropolisába a két őserejű grafikus, hiába zörgettek, becsukott ajtókat találtak”. Majd így folytatta: „Csak egyikét ajtó nyílt ki, [de...] még így is, ez a soha meg nem alkuvó művészet, diadalmasan közeledik az aetas aurea felé.”¹¹⁵

1928 januárjában a Nemzeti Szalon vidéki képzőművészeti csoportjának első kiállításán – a pesti sajtóra hivatkozva közli a *Vasvármegye* – a legnagyobb sikert a kecskeméti és a pécsi csoport érte el, de a Vas megyeiek is sikeresen szerepeltek. Közülük Fábián Gyula és felesége, Biczó Ilona, valamint Saághy Michaela munkáit emelte ki. Határoztak arról is, hogy a résztvevő városok (Kecskemét, Pécs, Békéscsaba, Győr, Pápa, Eger és Szombathely) a vidéki képzőművészek fejlődése érdekében díjakat tűznek ki. Szombathely városa meg is vá-

115 T. I.: Epilógus a grafikai kiállításhoz. = Vvm., 1928. febr. 12. 4. p.

22. kép. Fábián Gyula: A Gyöngyös-part télen,
1921 – vonalkarc, akvatinta, papír.
Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár

sárolta Fábián Gyula (22. kép) Szombathelyt ábrázoló olajfestményét.¹¹⁶ A *Képzőművészet* című folyóirat a Fábián házaspár alkotásait értékelve mesterségük pontos ismeretét emelte ki. Giay Frigyesnek érdekes egyházi csendéletét, Saághy Michaelának pedig ügyes ceruzarajzait dicsérte. Jaksa István, Pogány Aladár és Vass Béla képviselte még „előnyösen” a szombathelyi művészeket.¹¹⁷ A kiállító művészek közül a Fábián házaspár és Horovitzné Lukács Stefi elismerő oklevelet kapott.¹¹⁸

116 Szombathelyi művészek sikere a Nemzeti Szalonban. = Vvm., 1928. jan. 7. p.

117 Sz. Gyenes Lajos: A Képzőművészek Vidéki Szövetsége első kiállítása. = Képzőművészet, 1928. jan. 6. sz. 23–24. p.

118 A Képzőművészek Vidéki Szövetsége I. kiállításának díjazottjai. = Képzőművészet, 1928. jan. 6. sz. 32. p.

Összesen 232 képet állítottak ki, köztük 8 vasi művész 26 alkotását. Jelesül Fábián Gyula 4, Fábiánné Biczó Ilona 6, Giay Frigyes 1, Horovitzné Lukács Stefi 5, Jaksa István 2, Csebi Pogány Aladár 2, Saághy Michaela 4, Vass Béla 2 munkáját.¹¹⁹

1928. március 3-án Klebelsberg Kunó kultuszminiszter volt a város vendége.¹²⁰ Ebből az alkalomból az egyesület egynapos kiállítást tervezett,¹²¹ amely hétnaposra sikeredett. Ezen a januári, Nemzeti Szalonkiállításon sikerrel szereplő művészek – Saághy Michaela, a Fábián házaspár, Horovitzné Lukács Stefi, Giay Frigyes, Jaksa István és Vass Béla – alkotásait mutatták be a „magas vendégnek”.¹²²

Pünkösöd napján, május 27-én megnyílt kultúrházi tárlaton a szakosztály azokat a képzőművészeket is vendégül látta, akik nem voltak tagjai az egyesületnek. „A kiállítás anyaga [...] tehetséges és munkás festőszobrász gárdáról tanúskodik.”¹²³

A bemutatott hatvan mű alkotói közül kiemelte a méltató Fábián Gyula és Horovitzné Lukács Stefi alkotásait, Giay Frigyes csendéleteit, Jaksa István erőteljes művészi érzékkel festett *Parádés kocsisát*. Saághy Michaela munkái – az intarziás szekrényke és asztal, terrakotta és faragott szobrocskáik – a kiemelkedő alkotások között voltak. A fiatalok közül kiemelte még Hodászy Gábor pasztelljeit, akvarelljeit, köztük a székesegyház belsejéről festett akvarellt, és az ötös végzettségű Alföldi János hangulatos

119 Fábián Gyula: Vasvármegye és Szombathely Város Kultúregyesületének Szépművészeti Szakosztálya. In: A Képzőművészek Vidéki Szövetsége első kiállításának katalógusa, 1928. Nemzeti Szalon 388-ik kiállítása.

120 Szombathely ünnepe. = Vvm., 1928. márc. 3. 1. p.

121 Reprezentatív kiállítás a Kultúrházban. = Hír, 1928. márc. 3. 3. p.

122 Szombathely képzőművészeinek kiállítása. Egy kis beszámoló. = Hír, 1928. márc. 8. 2. p.

123 A Kultúregyesület képzőművészeti kiállítása. = Vvm., 1928. máj. 27. 6 p.

tájképeit, különösen a *Vadvizek a Rába partján* címűt, valamint a még csak nyolcadik osztályos „bátran” festő szentgottárdi gimnazistát, Csebi Pogány Istvánt.¹²⁴

A cikkíró a vendégek közül elsőként üdvözölte Somló Jenő kőszegi rajztanárt, illetve az újonnan jelentkező festőket (Haczky Egon, Dragovits József polgári iskolai rajztanár, Földváry István, Rothbart István, Ernetz István, Flóderer Lajos, Lusztyig Vilmos, vitéz Bozzay Lajos) és a fotós Farkas Gézá. Összegzésként megállapította, hogy a szépművészeti szakosztály „nemcsak maga végez alkotómunkát, hanem nevelő hatással van Szombathely életére [...]. Új nevek, sokat ígérő tehetségek indulnak művészi útjukra.”¹²⁵

Áprilisban a világszóró Hénel Gusztáv és leánya, Margit közös kiállításait láthatták az érdeklődők, ezúttal a Kultúrházban. A művész az utazásai közben megörökített tájakat, leánya pedig a csendéleteit mutatta be.¹²⁶ A *Hír* méltatója szerint az „egész kiállítás kellemes, intim hatást gyakorol a nagyszámú látogató közönségre és valóban megérdemli azt a meleg érdeklődést, amellyel a műértő közönséget megajándékozta”¹²⁷

1928 októberében a Végh fivérek, Nándor és Mihály képeit mutatták be a Kultúrházban. A külföldi sikerek után Szombathelyre több mint száz alkotásukat hozták el. A méltató megítélése szerint a „művészi céltudat határozott útján vezérli kezüket az örökérvényű Szépség és Igazság világa”. Nándornak a portréit tartotta jelentősnek, amelyekben különösen az arcok karakterisztikus vonásai megragadóak. A szombat-

helyiekről: Markó István, Giay Frigyes, Hajnal Imre, Móra Anna készített portréi figyelemreméltóak. „Tiszta színek, lágy vonalak egyformának tudott és mégis abszolút harmóniába fogása és az egésznek térbe és levegőre való helyezése – ez a portré.” Tájképeiről: „kitűnő a levegő, a mindent összefoglaló levegő, melyben izzanak a színek, amelyet egy sajátos technikával tesznek még jobban érzékelhetővé.”¹²⁸

A hozott és Szombathelyen készült képek mellett a festők tanfolyamot is hirdettek, amit akadémiai előkészítő tanfolyamnak szántak. Jelentkezők hiánya miatt valószínűleg az elmaradt.¹²⁹

A szakosztály karácsonyi kiállítása csatlódást keltett – nem nívóban, hanem a kiállítók száma miatt. A megnyitón is mindössze 3-4 fő vett részt.¹³⁰ „[...] igen nagy kár, hogy a művészeti szakosztály elnöksége beletörődött abba, hogy akár a szakosztályon belül dúló széthúzásból, akár pedig technikai okok miatt, hogy a kiállítást ilyen gyér számú résztvevővel is megrendezte.”¹³¹ Az ismert művészek közül ugyanis csak Giay Frigyes, Horovitzné Lukács Stefi, Alföldi János mutatta be újabb műveit. Hiányzott a Fábíán házaspár, Vass Béla, Pogány Aladár és mások is. Az újonnan jelentkezőket Ernetz Jenő, Prátscher Frigyes, vitéz Bozzay Lajos képviselte.¹³²

1929

Február 4-én a korszak népszerű fiatal festőművésze, vitéz Pataky Ferenc mutatta be alkotásait, amiket Ujváry Ede ajánlott az ér-

124 F[ábíán] Gy[ula]: A Kultúregyesület műkiállítása. = *Hír*, 1928. máj. 31. 2. p.

125 Uo.

126 Kéпкиállítás a Kultúrházban. = *Vvm.*, 1928. ápr. 13. 4. p.

127 Hénel Gusztáv kéпкиállítás. = *Hír*, 1928. ápr. 19. 3. p.

128 Végh Nándor és Mihály a Kultúrházban. = *Hír*, 1928. okt. 18. 2. p.

129 Festőművészeti kurzus. = *Vvm.*, 1928. okt. 23. 5. p.

130 A vasi festők kiállítása. = *Vvm.*, 1928. dec. 21. 2. p.

131 k.j: A Kuturegyesület Képzőművészeti szakosztályának kiállítása. = *Hír*, 1928. dec. 21. 2. p.

132 Kőrséta a szombathelyi festőművészek tárlatán. Gazdag volt az anyag, de kevés a kiállító. = *Nyugatmagyarország*, 1928. dec. 24. 4. p.

deklódók figyelmébe. Patakyt elsősorban grafikusként tartották számon. A kritikus szerint a legjobb képei azok, amelyek alakokat ábrázolnak. Hangulatos akvarelleket is hozott. Különösen a Tabánt ábrázolókat dicsérte. „Tájképeinek egyéni színezésével ad ízt. Egyformán jól bánik a vízzel és olajjal. Sajátos előadásmodora azonban néha nem érvényesül kellően a téma miatt (?). Ahol azonban a tárgyát egyéniségének megfelelően választja meg, remeket alkot.”¹³³

1929. szeptember 4-én a Független Művészek Társasága szervezésében olasz–magyar kiállításnak adott helyet a Kultúrház. Az olasz művészek szervezője a magyar származású Mario de Hajnal volt. A magyarokat Szinyei-Merse Pál, Iványi Grünwald Béla, Rudnay Béla, Szüle Péter, Kernstock Károly képviselték mások mellett, a Vas megyeieket Giay Frigyes, Vass Béla, Jaksa István (23. kép), Hodászy Gábor, Alföldi János. Az olasz–magyar zászlókkal díszített teremben bemutatott képeket Ujváry Ede ajánlotta a közönség figyelmébe. Mario de Hajnal mondott köszönetet a kiállításért, és a Fiumei Nemzetközi Kiállítás Emlékérmét adta át a polgármester-helyettesnek.¹³⁴

1929 őszén „Dunántúli Őszi Tárlat” címmel nyílt kiállítás a Kultúrházban. Rendezője a kaposvári Berzsényi Társaság volt. Ujváry Ede és a Berzsényi Társaság titkára, Hortobágyi Ágost nyitotta meg, aki elmondta, hogy rendszeresíteni szeretnék ezt a programot. A beszámoló szerint viszont aligha lehetett dunántúlinak nevezni, hiszen szinte csak somogyiak és vasiak mutatták be alkotásaikat. A kaposváriak közül Kunffy Lajos, Mühl Gusztáv és Kovács Jenő

József nevét emelte ki a tudósítás. A vasiak népes csoportját Vass Béla, Jaksa István, Giay Frigyes, Tóth János, Pogány Aladár, Radnainé Bauer Erzsébet és két kevésbé ismert festő, Blascok Ferencné és Wimmer Mariann képviselte. A kritikus örömmel regisztrálta a program jelentőségét, mert „mögötte ott érezzük egy sikerekbe lendülő törekvés megvalósulását”.¹³⁵

Novemberben a Kultúrházban a népszerű Gyügyey Nagy Zsigmond képeit ezúttal is a helyettes polgármester ajánlotta a látogatók figyelmébe. A méltató szerint a művész képei „nemcsak az idei szezonnak, de hosszú éveknek is a legjobb és legsikeresebb” alkotásai. Néhány képét – *Krisztus, Golgota, Részes aratók, Mosónók, Vend aratók, Balatoni képek, Falu bölcse* – külön is méltatta a kritikus (24. kép).

24. kép. Vass Viktor: *Krisztusfej. Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye*

133 Vitéz Pataky Ferenc kéпкиállítás. = Vvm., 1929. febr. 5. 6. p.

134 Az Olasz–Magyar Kéпкиállítás megnyitása. Ujváry polgm.h. nyitotta meg a kiállítást. = Hír, 1928. szept. 4. 4. p.

135 nk: A Dunántúli Őszi Tárlat megnyitása. = Vvm., 1929. okt. 15. 4. p.

A közönség hosszasan szemlélte az alkotásokat, néhányat már az első napon meg is vásároltak.¹³⁶

1930

Az esztendő első kiállítója a Kultúrházban ismét egy népszerű művész, Edvi Illés Ödön volt. A bemutatás szerint sokoldalúságát bizonyítja a több mint ötven kép, amit ekkor láthatott a közönség. „Jó figuralista, sok kedves zsánerképet fest, interiőrjei mesteriek, tájképei finomak, hangulatosak.” Többnyire derűs életképeit a magyar népből veszi. Igazolja ezt az igen finom *Varrógató néni* című képe is. Hangulatos a *Templomba járók*. Humorát a *Pörpatvar* mutatja meg. Ő is a sokat utazó festők közé tartozott, és megörökítette az útközben látottakat. Dicsérte a tengerképeit, amelyek leggyakrabban mozgásban ábrázolják a víz-tömeget. A hazai tájak közül számos alkotása a Dunát ábrázolja. „Több képe igazolja a művész nagy technikai készségét.”¹³⁷ Elismeréssel szolt a méltató a kiállítás „ügyes” megrendezéséről is. A január 26-án megnyílt tárlat anyagilag is „a legjobb eredménnyel zárult”.¹³⁸

Februárban hirdette meg a kaposvári Berzsenyi Társaság tavaszi kiállítását. Célja a korszak politikai revíziós programjának való megfelelés. „[...] a tiszta magyar talajból fakadó művészet előtt megnyissa az érvényesülés kapuit, a külföldi felületességtől még érintetlen vidéki magyar művész-tehetségeket nevelje, ápolja, és megélhetési lehetőséget adjon neki. Céljuk [...] a Dunántúl legyen a dunántúliaké.” Biztatásként jelzik, hogy már az „összes elismert tehet-

séges dunántúli művész jelezte részvételi szándékát”.¹³⁹

Áprilisban pedig már jelezte a *Hír*, hogy a bemutatón több vasi művész is elismerésben részesült. Vass Béla aranyérmert nyert, Bárdits Zoltán (Celldömölk), Kern Ferenc (Körmeny), Deutsch Sándorné iparművész, Jaksa István festő (Szombathely) szintén elismerésben részesültek.¹⁴⁰

A kiállítás és Vass Béla elismerése alkalmat adott arra, hogy a művész életútjáról is megemlékezzenek. A város népszerű művésze nyolcévesen faragta *Krisztus a keresztben* című szobrát, amire máig büszke. Ugyancsak gyermekkori alkotások a bicskával faragott Baross Gábor-fejszobrok. Tíz fillérért árulta ezeket. Néhány – akkor még – megmaradt belőlük. Munkásságának jelentős részét alkotják a síremlékek, amikből országsszerte több mint háromszáz van. Fontosnak tartotta 32 hősi emlékművét is megemlíteni. Leghíresebb a jászberényi lovas szobor. A beszélgetés során arról panaszkodott az újságírónak, hogy „szűkebb hazája, Vas vármegye nem gondolt rá egyetlenegyszer sem, itt nem rendeltek tőle semmit”.¹⁴¹ Aztán kiderült, hogy néhány síremléke áll a szombathelyi zsidó temetőben, festménye pedig a vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményében látható. (Vass Béla emlékét őrzi a szombathelyi Művészeti Szakgimnázium, amely 2008-tól évente egy, 2016-tól pedig Somogyi Tamás szobrászművész Vass Bélát ábrázoló éremével jutalmazza a tanulmányaikat befejező szakmai vizsgán kiváló teljesítményt nyújtó képzőművész diákokat.)

A város következő kiemelkedő képzőművészeti eseménye a Szövetség Művész-

136 [Gyűgyei] Nagy Zsigmond kiállítása. = Vvm., 1929. nov. 27. 2. p.

137 F. Gy.: Edvi Illés Ödön képkiallítás. = Hír, 1930. jan. 26. 2. p.

138 Bezárt az Edvi-Illés kiállítás. = Hír, 1930. febr. 1. 3. p.

139 A Dunántúli Tavaszi Tárlat. = Hír, 1930. febr. 9. 6. p.

140 Vass Béla aranyérmert nyert. = Hír, 1930. ápr. 16. 2. p.

141 Vass Béla szobrászművész ötven éves jubileuma. = Vvm., 1930. ápr. 10. 3. p.

társaság rendezte egyházművészeti témájú kiállítás volt. Az országjáró tárlatot először 1928-ban Kalocsán láthatták az érdeklődők. Ezt követte az esztergomi, majd az egri, aztán a győri, ahonnan Szombathelyre érkeztek az alkotások.¹⁴² A kiállítás célja bemutatni az egyházművészettel foglalkozó művészeket és dokumentálni azt, hogy megtartották mindazokat a sajátosságokat, jellemzőket, amelyek együttese egyházművészetünk „legdekadensebb [?] korszakában is sajátja volt”.¹⁴³ A tárlatot április 1-jén nyitotta meg Mikes János megyés püspök. Az ünnepélyes megnyitón az egyházmegye hivatali vezetői mellett számos érdeklődő is részt vett. A külsőségeiben is látványos kiállításon több oltárt állítottak föl.

A megnyitón Kempis János, a Szövetség Művész-társaság vezetője köszöntötte Mikes püspököt, majd ismertette a kiállított műveket. Többek között Kempis János, Orbán Antal, Éder Gyula, Kacziány Aladár, a vasi művészek közül Alföldi János, Giay Frigyes, Jaksa István, Tóth János, Fábiánné Biczó Ilona mutatták be munkáikat. A tárlat egy hónapig tartott nyitva.¹⁴⁴

1930. április elején, ezúttal a már főiskolás Csebi Pogány István Vaszary-tanítványként mutatkozott be. Kiállításán 50 kép, rajz és akvarell volt látható. Aktjai, figurális kompozíciói már érzékeltették tehetségét. „Tájképein [pedig] a kép egyéni kiképzése, a valőrök helyes analízisei színbelileg homogén foltok összegezése, a levegő kitűnő érzékeltetése mind olyan erény, mellyel egy idősebb, kiforrottabb művész is dicsekedhetne.” Csebi Pogány „teljesen a modern

kor embere. Nincs rá hatással az elmúlt iskolák sok tekintetben hátráltató technikája, [...] inkább lelki adottságai és kompozíciói viselik magukon modernségének bélyegét.”¹⁴⁵ A *Vasvármegye* kritikusa több képről is szólt, kiemelte a *Golgotát*: „[...] kompozícióinak könnyedsége mellett a testek kidolgozottsága legfigyelemreméltóbb értéke. Érdekes a szimbolikus háttér megrajzolása.”¹⁴⁶

1930. április 27-én Vastagh Gyula műkereskedő harmadik alkalommal, ezúttal a Kultúrházban ajánlotta – többek között Vastagh György, Mészöly Géza, Wagner Géza, Zemplényi, Tölgnyessy, Glatz Oszkár, Innocent, Romek, Olgyay, Geyer, Istvánffy Gabriella, Maróti, Major, Papp Emil, Béla-váry – a sokféle témájú alkotást a szentképektől a csendéletekig.¹⁴⁷

Az ősz legsikeresebb kiállítása Kővér Gyuláé. Október 25-én Ujváry Ede polgármester-helyettes köszöntötte a népszerű művészt és a megnyitó népes közönségét a Kultúrházban.¹⁴⁸ A méltató szerint a művésznek a „neompresszionizmus, az expresszionizmus után volt bátorsága visszatérni az akadémizmushoz élete delén”. Megállapította róla: „Kolorista a javából főképp az emberi test festésében [...] A vászon színskálájának erejével már messziről hat [...] A kicsinyesség nélküli pontosság [...] a levegő megérzése, a fény árnyék diszkrét hangsúlyozása, a paletta érzékenysége, a test koloritja, a finom, szürke féltónusok gyengéd kifejezése, a világító árnyékok. Íme, ezek jellemzik aktjait. [...] Tájképein, ahol a tárgy nem köti annyira, vissza-visszatér a poszt-

142 Az egyházművészeti kiállítás. A Szövetség Művész-társaság eddigi szereplése. = Hír, 1930. márc. 28. 1. p.

143 K. B.: Az egyházművészeti kiállításon. = Hír, 1930. márc. 30. 1. p.

144 Az egyházművészeti kiállítás ünnepélyes megnyitása. A kiállítás egy hónapig marad nyitva. = Hír, 1930. ápr. 1. 1–2. p.

145 K. J.: Csebi Pogány István kiállítása a Kultúrházban. = Hír, 1930. ápr. 13. 6. p.

146 Csebi Pogány István kiállítás. = Vvm., 1930. ápr. 10. 5. p.

147 Vastagh Gyula kéпкиállítás. = Hír, 1930. ápr. 27. 3. p.

148 Megnyílt Kővér Gyula kéпкиállítás. = Vvm., 1930. okt. 25. 4. p.

25. kép. Fábriáné Biczó Ilona: Nyírfák – rézkarc.
Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye

impresszió formanyelvéhez mint a *Vihar előtt*, az *Esti borulat*, az *Őszi szimfónia*, *Sajóparti részlet* című vásznai nagyszerű levegőjével, kitűnő valórjeinek és érdekes monokronimájával tűnik ki. Igen artistikusan hatnak finom virágcsendéletei.¹⁴⁹

Az esztendő karácsonyi tárlata már november 26-án megnyílt,¹⁵⁰ amit dr. Krisztin Ernő, az egyesület főtítkára nyitott meg. Beszédében a művészek anyagi nehézségeit

hangsúlyozta, ám dicsérte a művészeti szakosztályt, hogy az anyagi nehézségek ellenére 147 képpel sikerült megtölteni a kiállítótermet.¹⁵¹

A tárlaton látható alkotásokból a *Vasvármegye* rövid előzetese néhány művész nevét, többségükben festőkét, köztük Czencz Jánosét, Horovitzné Lukács Stefíét említette. Az iparművészet csak szerény mértékben, de kvalitásos munkákkal volt jelen. Feltűntek Engel Magda égetett, bati-

149 K. J.: Megnyílt Kövér Gyula képkiallítása. Kis séta a tárlaton. = *Hír*, 1930. ok. 26. 5. p.

150 Ma nyílik meg a Kultúregyesület nagy képzőművészeti és iparművészeti kiállításának megnyitása. = *Hír*, 1930. nov. 26. 3. p.

151 A vasi festők tárlata. = *Vvm.*, 1937. nov. 28. 4. p.; A Kultúregyesület képzőművészeti kiállításának megnyitása. = *Hír*, 1930. nov. 30. 2. p.

kolt, préselt bőrmunkái és a fiatal Simon László Nagy *nyírfaerdő kisfiúval* című festménye. A méltató az utóbbi alkotót reményteljes tehetségnek találta.¹⁵²

A korábbi esztendőket megyei sajtójában ritkaságszámba menő bíráló megjegyzések ezúttal szinte valamennyi művésznek kijutottak. Az első mondatok a város néhány jelentős képzőművészenek – Fábíán házaspár, Vass Béla, Pogány Aladár – részvételét hiányolta. A kiállításról azonban nagyon erős dicséretet mondott. Nevezetesen: „valóban olyan, amilyennek már régen lennie kellett volna, reprezentatív, úgy anyagában, mind kvalitásában impozáns és ízléses megrendezésében”¹⁵³

A *Hír* „sz.” szignó mögé rejtőző szerzője terjedelmes, négyrészes értékelésében elsőként Czencz Jánost méltatta. Őt képét szépeknek, tetszetősnek találta: „egy-két hibától eltekintve kifogástalanok”. Ugyanakkor megállapította, hogy korábban sokkal mesteribbeket láthatott tőle a közönség. Gothard István (26. kép) 22 képet küldött. Ezeket a kritikus gyengébbnek minősítette a korábbi alkotásaihoz képest. Kiválónak értékelt persze ezúttal is akadt köztük: a hatásos *Schnan Kogel* című, a természetű *Őszi napsütés* és a jól sikerült *Csirkefogó*. Jaksa István öt képe közül a *Férfi tanulmány*, a *Gyöngyöspart* és a *Herényi aratás* nyerte el a kritikus tetszését, kettőről viszont úgy nyilatkozott, hogy azok megfestését a művész „elsiette”. Alföldi János érmei mellett tíz nagy képet küldött. Közülük csak „50% kifogástalan”. Megnyerte tetszését viszont a *Baltoni rege*, a *Balaton partja Keszthelynél*, a *Piros ruhás nő* címűek, de több képén is „a fiatal művész borongós lelke látszik”. Hodászy Gábor 14 alkotásáról

27. kép. Alföldi János: Szent Márton Céh,
1936 – bronzérem.

Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár

csak jót írt: remekül megfestett pasztellképek, amelyeknek „színei természetűek, meglátása kitűnő, átérzése jó”. Engel Magda iparművész „felettebb ízléses és szép munkákkal szerepel”¹⁵⁴

A legnagyobb dicséretet Rumi Rajki István érdemelte ki Szent Imre-szobrával, ami „erőtéljes, nagyvonalú és plasztikus [...] fenégesen erőteljes mozgású, minden porciakája szilárdan kiegyensúlyozott és [...] teljesen tökéletes”¹⁵⁵

A további alkotások színvonaláról így írt a kritikus: Gyay Frigyes képei „60 százalékban kifogástalanok, 40 százalékban viszont több kívánnivalót hagynak maguk után”. Tóth János három képe is „kidomborítja izmos tehetségét”. Sikeres a *Munka* és a *Hegyalja reggel*, ám „a harmadikat elhagyhatta volna”. Andor Béla nevével és munkáival ezen a tárlaton találkozhatott először a közönség: „A képei után csak jót mondhatunk róla.”¹⁵⁶

152 A képzőművészeti kiállításon. = Vvm., 1930. nov. 28. 4. p.

153 K. J.: Séta a képzőművészeti kiállításon. = Hír, 1930. nov. 28. 2. p.

154 sz.: Séták a tárlaton. Sorok a mi művészeinkről. [I. rész] = Hír, 1930. dec. 3. 2. p.

155 sz.: Séták a tárlaton. Sorok a mi művészeinkről. [II. rész] = Hír, 1930. dec. 4. 2. p.

156 Uo.

Horovitzné Lukács Stefi apró akvarelljeivel és tusrajzaival tűnik ki. Olajképét még elfogadhatónak tartja a cikkíró, de virágcsendéletei „plasztikátlanok és színei megpiszkoltak”.¹⁵⁷ Bárdossy István „sok képe közül a zsűri többet visszaadhatott volna”. Bauer Mihály dr. számos képe közül kettő emelte a kiállítás színvonalát, dr. Gesell Payer Endréné viszont „nem találkozott még az ihlettel”. Dr. Gesell Payer Endre portréja a tárlat „leggyengébb alkotása”. Haczký Egon *Perenyei kavicsbányája* „a legerősebb kritikát is állja, a többi képe sokkal gyengébb”. Radnainé Bauer Erzszi „három képpel jött, de csak kettővel kellett volna”. Reich Imre egyetlen képét erősnek találta a kritikus.¹⁵⁸

Új bemutatkozó volt, a „csiszolatlan gyémánt az élénk feltűnést keltő” *Újperinti nyárfák* és a *Nyárelő Herény határában* című képeivel Simon László. Feladatként adta neki a méltató a sok tanulást, a rajzolást és a festészeti technikák elsajátítását. Blascók Ferencné a *Leányportréjával* „valósággal remekelt”, másik két képe gyengébb volt. Prácser Frigyes is első alkalommal „elfogadhatóan” mutatkozott be. Halász Károly nemeskoltai műbútorasztalos két „művészi berakású dobozt” állított ki. Alföldi János munkái „erőről, fantáziáról, kézügyességről tesznek tanúbizonyságot és mint iparművész nagy sikerekre jogosult”. Lorschý Béláné kézimunka kollekcója, G. Payer Endréné és Gáspárdi Béláné babaszobái tetszettek a közönségnek. A kiállítás sikerét a több mint ezer látogató igazolta.

Karácsony előtt egy újabb kamarakiállítás volt látható a Kultúrház kistermében (olvasóterem?). A nagy kiállításon is szereplő „Andor Béla és Tóth János [...] képviselték a század tipikus festészeti irányát,

az impresszionizmust és azt követő posztimpresszionizmust. Mindketten vidékiek, de Pesten is elsőrangúak lennének.”¹⁵⁹ A két építész végzettségű fiatal művészt, akik egyedül képviselték a század jelentős stílusát, mind a *Hír*, mind a *Vasvármegye* kritikusa összehasonlította. A *Hír* Andor Béláról: művészetében „jobban érezni a posztimpresszió lényegét, a forma keresésre való törekvést, mely nem más, mint az impresszionizmus végső formája. A *Falu vége*, a *Táj*, az *Őszi fények* című képei kitűnően megérett hangulatával, világító erejű színfoltok összefogásával a forma hangsúlyozásával világosan utalnak a dekorativitásra való törekvésre.”¹⁶⁰

A *Vasvármegye* Andor munkásságában a markánságot, az erőteljes gondolatközlést tartja lényegesnek. „Akvarelljeiben mindenütt érvényesül az egyénisége. Bátor kifejezésmódja képeinek is erőt kölcsönöz. Legjobb képei azok, melyeken a levegős tér dominál. A *Reggel*, *Kunyhó*, *Lenyugvó nap* is ebben a zsánerben legjobb képei. Általában a fényvel impresszionista merészséggel bánt, de ez is csak előnyére van munkáinak. Igen figyelemre méltó a *Vaskapu*, és a *Présház* címűek valamint a *Falu vége* és az *Őszi fények*.”¹⁶¹

A *Hír* méltatója szerint Tóth Jánost „inkább a színek, a levegő problémái és a fény érdeklik. Szereti a kevésbé kötött formát és ezért festészete is a fény festőjének a színimpressziója. Lehetőfinom balatoni tájai, az atmoszférikus hatások kitűnő megfigyelőjének mutatják. *Alkonyat*, *Falu* című színimpressziói igen közel állnak W. Turner a fény festőjének, az impresszionizmus egyik úttörőjének művészetéhez. Kilátás

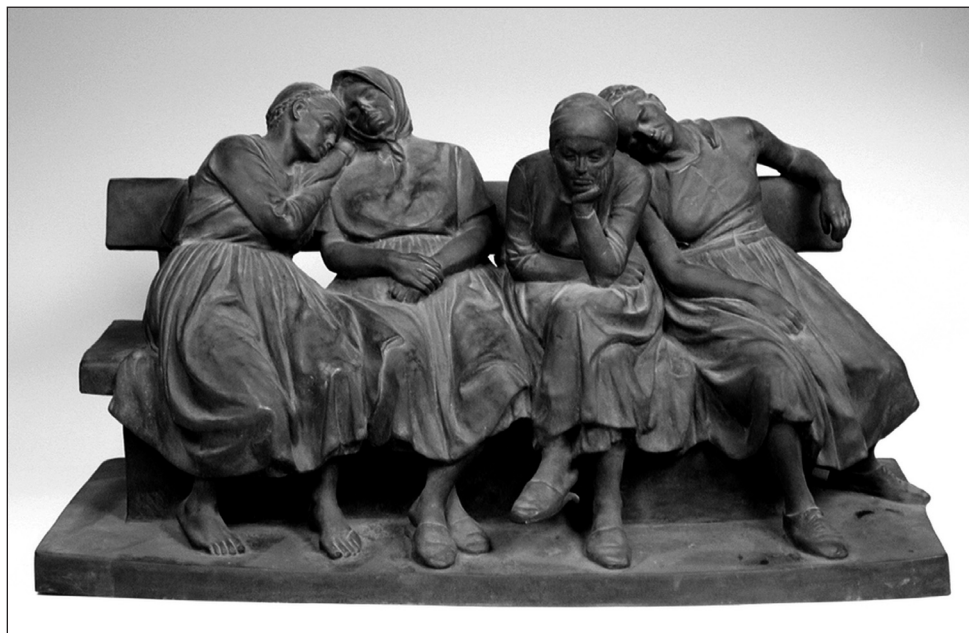
157 sz.: Séták a tárlaton. Sorok a mi művészeinkről. [III. rész] = *Hír*, 1930. dec. 5. 2. p.

158 Uo.

159 K. J.: Egy újabb kiállítás. Andor Béla és Tóth János festményei. = *Hír*, 1930. dec. 17. 2. p.

160 Uo.

161 Tóth János és Andor Béla kiállítása. = Vvm., 1930. dec. 14. 5. p.

28. kép. Tóth István: Déli pihenő, 1920 – bronz. Fotó: Garas Kálmán

az Anna villából, Arno hídja, Tavaszi reggel kiállított anyagának díszei.”¹⁶²

A Vasvármegye Tóth Jánosról: Őt is „a fény érdekli. Csakhogy a fénynek egészen más jelentősége van. Míg Andor Bélánál a fény az összhatásnak harmonikus kifejezése, addig Tóth Jánosnál a fény – minden. Akvarelljei és pasztelljei legremekebb darabjai a fény kedvéért született balatoni képei. Olyan őszinte, tiszta fényszeretet sugárzik ezekből, annyira megelevenít vele eget és földet, ahogyan kevesen tudják. Balatoni képei mellett a *Lement a nap* és a *Heves napsütés* című képei emelkednek ki, melyeken különösen észrevehető a levegő fényének szinte áramló elevensége.”¹⁶³

162 K. J.: Egy újabb kiállítás. Andor Béla és Tóth János festményei. = Hír, 1930. dec. 17. 2. p.

163 Tóth János és Andor Béla kiállítása. = Vvm., 1930. dec. 14. 5. p.

A kiállítás megnyitója után néhány nappal szokatlan sikert, nagy érdeklődést, sok látogatót és vásárlásokat nyugtázott a Vasvármegye.¹⁶⁴

A műkereskedők rendezte kiállítások

A kultúregyesületi/kultúrházi kiállítások mellett rendszeresen megjelentek a műkereskedők is, akik elsősorban a hazai művészek alkotásait árusították. Az ő bemutatóik helyszíne leggyakrabban a Kovács Szálló (Savaria Szálló), a Vármegyeháza, illetve alkalmanként néhány más, de elsősorban a városközpont valamelyik üzlete.

164 Andor Béla és Tóth János kiállításának megnyitása. = Vvm., 1930. dec. 16. 4. p.

165 Képkiallítás. = Hír, 1920. febr. 11. 3. p.

166 A Solymossy képkiallítás. = Vvm., 1920. jún. 18. 4. p.

1920

A háború után elsőként újra jelentkezett Harmath Miksa, aki Braun Zsigmond bútorüzletébe (Kossuth u. 3., ma: Széchenyi utca) száz (!) képet hozott, többek között Kézdi Kovács, Kacziány Ödön, Neogrády, Telkessy Valéria, Boemm Ritta, Erdőssy Béla, Berkes Antal, Pálya Celesztin és mások alkotásait.¹⁶⁵

Júniusban Solymosi műkereskedő a László-féle bútorüzletben a megszokott tematikájú kínálatlaltal (tájképek, csendéletek, aktok, állatok) jelentkezett. Nem hiányoztak a vallásos tárgyú képek sem. Ebben a témakörben különösen Veress Zoltán festményei „rögtön megfogja a néző lelkét”.¹⁶⁶ A Solymosi-féle tárlat művészei még: Bosznay István, Neogrády, Zarkóczy, Balló Ede, Udvary Géza, Dudits Andor, Kézdi Kovács László.¹⁶⁷

1922

Ez év januárjában Matzon József győri festőművész „pompás, eleven színezetű és finom kidolgozású, hangulatos” miniatűr tájképeinek a Weltner divatáruház (Erzsébet királyné u. 5.) kirakata adott bemutatkozási lehetőséget.¹⁶⁸ Deutsch Samu divatáruházának (Wesselényi u. 6.) kirakatában pedig iparművészeti tárgyak, Derezsán Erzsébet munkái: égetett bőrtárcák, batikolt selyemterítők, kis álló lámpák várták a vevőket.¹⁶⁹ 1922 nyarán Laudon József műkereskedő a Kovács Szálló félemeletére hozta el Márk Lajos, Mednyánszky, Krusnyák Károly, Edvi Illés Aladár, Ujvári Ignác Béla, Vörös Ernő, Kukán Géza, Zombory, J. Schumann Ottó, Szentmiklóssy M. Sándor munkáit.¹⁷⁰ Szeptemberben újabb festők – Innocent,

Hartings, Mihalovits – jelentek meg kínálatában.¹⁷¹

1923

November 14-től 20-ig ismét fővárosi festők alkotásai között válogathattak a vásárlók a Bajai Képszalon szervezésében.¹⁷² Számos jeles alkotó között a megyeszékhelyen már ismertek és először kiállítók is voltak. A terjedelmes névsorból néhány résztvevő: Pentelei Molnár János, Edvi Illés, Geiger Richárd, Olgyay Viktor és Ferenc, Kézdi Kovács László, Berkes Antal, Neogrády, Molnár Z. János, Pörge Gergely, Pap Emil, Istvánffy Gabriella, Szász István, Zombori Lajos, Szepesi Kuszka Jenő, Perlmutter Izsák, Glatter, Heyer, Vígh Bertalan, Vastagh György, Komáromi-KatzEndre.¹⁷³

1924

Laudon József műkereskedő több alkalommal is jelentkezett a Kovács Szálló kávézójában. Ezúttal néhány művész neve mellett alkotásaik témáját is említi a hirdetés. Például: Magyar-Mannheimer *Olasz táj*, Mihalovits *Dekoltált hölgy*, Cserna Károly *Parasztmenyecske*, Nagy Vilmos zsánerképe, Olgyay Ferenc *Parkrésztlet*, Gergely Richárd *Családi idill*, Romek Árpád *Porceláncsendélet*. További kiállítók csak nevük említésével: Pálya Celesztin, Berkes Antal, Kézdi Kovács, Olgyay Viktor, Bruch Hermína.¹⁷⁴

1925

Márciusban szintén a Kovács Szállóban Mécsáros Ferenc hozta a vásárlásra ajánlott festményeket. A kínálatban több, más mű-

167 Uo.

168 Miniatűr képkiállítás. = Vvm., 1922. jan. 31. 4. p.

169 Iparművészeti kiállítás a kirakatban. = Vvm., 1922. ápr. 6. 5. p.

170 Képkiállítás Szombathelyen, = Hír, 1922. aug. 17. 3. p.

171 Laudon újra Szombathelyen. = Hír, 1922. szept. 10. 3. p.

172 Képkiállítás a Kovács Szállóban. = Hír, 1923. nov. 15. 3. p.

173 Fővárosi képzőművészek kiállítása a Kovács szálló félemeletén. = Hír, 1923. nov. 18. 3. p.

174 Képkiállítás a Kovácsban. = Vvm., 1924. febr. 29. 5. p.

kereskedővel is kapcsolatban lévő művész alkotásai szerepeltek. Közülük néhány: Mednyánszky, Iványi-Grünwald, Nyilassy Sándor, Boemm Ritta, Hermann Lipót, Újváry Ignác, Romek Árpád, Olgyay Ferenc, Edvi Illés Aladár, Papp Emil.¹⁷⁵

Májusban Cs(ejtei) Joachim Ferenc jelent meg Szombathelyen, aki a pályája kezdetén még az új festők szélsőséges irányzatát képviselte. Két évtizede azonban a tájképfestésnek „finom tónusú, lehelet-szerű hangulatoknak eredeti szemű, biztos kompozíciójú tolmácsolója”.¹⁷⁶ A tájképek mellett a portréfestésnek is elismert művésze volt. Szombathelyen is több megrendelésnek tett eleget. A képei a Kovács Szállóban voltak megtekinthetők.¹⁷⁷ A kiállítás szervezőjéről nincs híradás. Augusztusban Laudon újabb kiállításon ajánlotta a korábbi alkalmakkor is szereplő művészek képeit.¹⁷⁸ 1925 augusztusában a soproni ipari kiállításához kapcsolódóan a város Képzőművészeti Köre is tárlatot rendezett, amelyen a vasiak is részt vettek. A bemutatott képek között a Fábíán házaspár, Vass Béla, Jaksa István, Pogány Aladár (29. kép) és Döbrentey Gábor alkotásait is láthatta a közönség.¹⁷⁹

Ugyancsak az év augusztusában a Szépművészeti Múzeum és a Képzőművészeti Főiskola tanárai alkotásainak adott helyet a Kovács Szálló. A megszokottnál hosszabb ideig, szeptember 10-ig ismerkedhettek az érdeklődők a képekkel. A kiállítók között volt Kukán Géza, Udvardy Pál, Szüile Péter, Peske Géza, Újváry, Burghard Rezső, Ol-

gyay Ferenc, Kézdi Kovács, Neogrady, Hány. Alkotásaik mellé később „csatlakoztak” Csók István és Iványi-Grünwald képei.¹⁸⁰

1926

Február 21-én a *Vasvármegye* fontosnak tartotta a képzőművészeti kiállításoknak rendszeresen helyet adó Kovács Szálló dísztermének egy 360 × 240 centiméteres freskóval való gazdagodását hírül adni. Hosszú Pintér Gyula festménye Hunor és Magor leányrablását jelenítette meg.¹⁸¹

1926. március 22-én pedig már az év új tárlatát Vastagh Gyula szervezésében láthatták az érdeklődők a Megyeháza dísztermében.¹⁸² Ezúttal azonban csak egy művész, Innocent Ferenc hozta el alkotásait Szombathelyre. A közönség körében népszerű művész „egyike azoknak a festőknek, kiknek képei előtt mindig találnak kisebb csoportokat, társaságot, vitatkozva a kép tárgya, megfestése módjairól”. Különösen arcképei iránt volt nagy az érdeklődés.¹⁸³

A tárlat alkalmat kínált a méltatónak a rendező műkereskedő, Vastagh Gyula kiválóságát ismertetni. A képek „a kiállításon izlése és tetszetős elrendezésben vannak. [...] Minden egyes kiállított műtárgy, márkás, elismert művész munkája, mert Vastagh Gyula fő törekvése minőség tekintetében teljesen megbízható nyújt”.¹⁸⁴ A *Vasvármegye* már 1912-ben hasonló dicsérettel illette Vastagh Gyula munkáit.¹⁸⁵

175 Kéпкиállítás a Kovács Szállóban. = Vvm., 1924. márc. 16. 4. p.

176 Cs. Joachim Ferenc kéпкиállítás. = Vvm., 1925. máj. 31. 3. p.

177 Cs. Joachim Ferenc kéпкиállítás. = Vvm., 1925. máj. 31. 3. p.

178 Kéпкиállítás Szombathelyen. = Vvm., 1924. aug. 9. 2. p.

179 Szombathelyi festők a soproni tárlaton. = Vvm., 1925. aug. 4. 5. p.

180 Kéпкиállítás a Kovács-kávéházban. = Vvm., 1925. aug. 18. 2. p.

181 k. f.: „Hunor és Magor leányrablása. Hosszú Pintér Gyula festménye a Sabária nagytermében. = Vvm., 1926. febr. 21. 5. p.

182 Vastagh Gyula kéпкиállítás a megyeházán. = 1926. márc. 23. 6. p.

183 Innocent Ferenc tanár festményei Vastagh Gyula kéпкиállításán. = Vvm., 1926. márc. 24. 5. p.

184 Múпкиállítás a megyeházán. = Vvm., 1926. márc. 27. 3. p.

185 G. G.: Képek a megyeházán. Vastagh Gyula kéпкиállítás. = Vvm., 1912. dec. 1. 6–7. p.

1926 őszén pedig szintén a Megyeházán újabb művész, Hénel Gusztáv képeit láthatta a közönség. Az Európát járó művész olaszországi, svájci, németországi képei mellett az Adriát, a felvidéket (Tátrát) ábrázoló alkotásait is bemutatta. A méltató ajánlása: „Képei kidolgozásában nem követi a szélsőséges irányokat, néha mint expresszionista fogja fel a képet, de legtöbbször esetben impresszionista. Az a mód, amellyel témát megoldja nagyon előkelő. Némely képét izgatónan érdekes technikával festi meg.”¹⁸⁶

1929

1929 nyarán az egyre népszerűbbé váló plakátok bemutatóját láthatták a szombathelyiek. Szervezője a „Fáklya” Írók és Művészek Kultúrvállalat, rendezője az Országos Plakátművészeti Társulat. Az országjáró kiállítást már láthatták Szegeden, Miskolcon, Debrecenben, Győrben és Pécsen is. Az előzetes híradás szerint az egész magyar reprezentatív reklámművészetet bemutató kiállítás témája és célja a Dunántúlon az idegenforgalom és fürdőkultúra népszerűsítése. A kiállítás az újságok, könyvkiadók, a filmvállalatok propagandáját mutatja be.¹⁸⁷ A kiállítás augusztus 4-én nyílt meg a Főreáliskola első emeleti dísztermében. Benyomását így rögzítette a kritikus: „Színek rakétája hull a néző elé... pár száz plakát, a vezető magyar kereskedelem és iparvállalatok reklámobjektumai mérföldkövekkel jelzik a magyar plakátművészet fejlődését.” A plakátok alkotói a magyar grafika legkiválóbbjai: Pólya Tibor, Gara Arnold, Berény Róbert, Haranghy Jenő, Feiks Jenő, Bardócz Árpád, Flóra (?), vitéz Pataky Ferenc, Manno Miltiadesz és a most induló „európai hírű plakátfestőink egész sora”. A kiállítást Mu-

rányi-Adorján Zoltán, a Fáklya főtitkára nyitotta meg. Hangsúlyozta, hogy a plakát a kereskedelem és ipar elengedhetetlen fegyvere: reklám.¹⁸⁸

*

Áttekintve a három évtized alatt Szombathelyen megrendezett kiállításokat, szembevetve, hogy Derkovits Gyula szülővárosában egyetlen kiállításon sem vett részt. Ennek oka valószínűleg az, hogy 1916-ban a fővárosba költözött és már nem volt kapcsolata a Kultúregyesülettel, de az egyesület sem kereste őt, legalábbis a sajtóban ilyen hír nem található.

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet

Képrestaurálás

Képzőművészeti ismeretterjesztésnek értelmezhető a festmények megújításának lehetőségéről szóló 1930. évi tájékoztató. A megújító egy győri gimnáziumi tanár, Medvey Lajos. Munkájáról a *Hír* több alkalommal is beszámolt. Elsőként arról, hogy a régi képek mentéséhez a tehetségen kívül különleges szerekre is szüksége van.¹⁸⁹ Medvey tevékenységéről több híradás is megjelent.¹⁹⁰ A restaurálás során Szombathelyen klasszikus francia, olasz, német, angol és flamand alkotók képeit újította meg, amelyeket László Ignác bútörüzetében mutatott be. A képek tulajdonosait is meg-

186 Hénel Gusztáv képkiállítása Szombathelyen. = Vvm., 1926. okt. 15. 3. p.

187 Plakátművészeti kiállítás lesz Szombathelyen. = Vvm., 1929. júl. 16. 4. p.

188 Országos Plakátművészeti Kiállítás. = Vvm., 1929. aug. 6. 1. p.

189 Régi képek restaurálása. Egy új művészi vállalkozás. = *Hír*, 1930. ápr. 4. 2. p.

190 Régi mesterek képeinek kiállítása. Medvey tanár 17 szombathelyi megfeketedett képet állított helyre.= *Hír*, 1930. jún. 22. 1. p.; Medvey Lajos kiállítása. = *Hír*, 1930. dec. 6. 3. p.

nevezi a híradás, egyúttal jelezve azt, hogy mennyi érték lehetősé fel a megyeszékhelyen. A tulajdonosok: Országh László vármegyei főügyész, ifj. Deutsch Sándor, dr. Rogács Ferenc prelátus-kanonok, dr. Wellner József apátkanonok, Weisz Oszkár mérnök, Hecker István fogorvos és Zoltán Elek. A restaurált képek között egy unikumot is talált. A beszámoló szerint egy megfeketedett képről kiderült, hogy Horváth Boldizsárt ábrázolja, és a szignált kép alkotója Than Mór. A tulajdonost sajnos nem nevezi meg a híradás.¹⁹¹

2. sz. melléklet:

*Az írásban szereplő képzőművészek
biográfiai adatai*

Aggházy Gyula 1850–1919
 Alföldy János 1902–1966
 Andor Béla 1901–1975
 Badicz Ottó 1849–1936
 Bajor Ágost 1892–1958
 Bakoss Tibor 1868–1950
 Balló Ede 1859–1936
 Balogh Margit 1898–1965
 Bán Rezső A
 Bárditz Zoltán A
 Bardócz Árpád 1882–1938
 Bardócz Dezső 1880–1944
 Bárdossy István A
 Bauer Erzsébet, Radnainé 1897–1976
 Bauer Mihály A
 Beck Ö. Fülöp 1853–1945
 Békessy Leó 1890–1966
 Bélavári Buchard István 1864–1933
 Béli Vörös Ernő 1882–1922
 Berény Róbert 1887–1959
 Berkes Antal 1874–1938
 Biczó Ilona Fábíán Gyuláné 1886–1968

Bihari Sándor 1855–1906
 Blascsók Ferencné A
 Boemm Ritta 1868–1948
 Bosznay István 1868–1944
 Bozzay Lajos A
 Böhm Pál 1839–1905
 Brodszky Sándor 1819–1901
 Bruck Hermina 1861–1945
 Bruck Miksa 1863–1920
 Burghard Rezső 1884–1963
 Bülow gróf ?–?
 Cezanne, Paul 1839–1906
 Conrad Gyula 1877–1959
 Coulin Artúr 1869–1912
 Czencz János 1885–1960
 Czóbel Béla 1883–1976
 Csánky Dezső 1857–1933
 Csebi Pogány István Aladár László 1908–1979
 Cserna Károly 1867–1944
 Csók István 1865–1961
 Dala József diák
 Deák-Ébner Lajos 1850–1934
 Della Pietra ?–?
 Derezsán Erzsébet iparművész
 Déry Béla 1868–1932
 Deutsch Sándorné iparművész
 Döbrentey Gábor 1897–1990
 Dragovits József A
 Dudits Andor 1866–1944
 Éder Gyula 1875–1945
 Edvi Illés Aladár 1870–1958
 Edvi Illés Ödön 1877–1946
 Egyed Kálmán 1887–?
 Engel Magda iparművész
 Erdődy Gyuláné Széchenyi Emilia 1866–1928
 Erdőssy Béla 1871–1928
 Ernetz István A
 Fábíán Gyula 1884–1955
 Fangh Rezső 1876–?
 Farkas Géza 1890–1971
 Feiks Jenő 1878–1939
 Fényes Adolf 1867–1945
 Flóderer Lajos A
 Flóra ?–?

¹⁹¹ Eredeti Than Mór képet találtak. Medvey Lajos kiállítására. = Hír, 1930. dec. 7. 4. p.

- Földári István A
 Fülöp Péter ?-?
 Gaál Ferenc 1891–1956
 Gallé Tibor 1896–1944
 Ganzinger Franciska A
 Gara Arnold 1882–1929
 Gáspárdy Béláné A
 Geiger Richárd 1870–1945
 Gesell Pajor Endre dr. A
 Gesell Pajor Endréné A
 Giay Frigyes 1864–1953
 Glatler Gyula Ármin 1886–1927
 Glatz Oszkár 1872–1958
 Gothard István 1869–1948
 Gruber Ferenc A fotós
 Gruber Imre A
 Gyertyáni Németh Gyula 1892–1946
 Gyügyey Nagy Zsigmond 1872–1932
 Hackler Vilmos A
 Haczký Egon A
 Halász Károly A
 Haranghy Jenő 1894–1951
 Hartings ?-?
 Hány Gyula 1864–1946
 Hende Vince 1892–1957
 Hénel Antal 1881–1966
 Hénel Margit 1908–1941
 Hermann Lipót 1884–1972
 Herritz Oszkár 1883–1942
 Heyer Artúr 1872–1931
 Hodászy Gábor 1905-?
 Holló Alajos 1876–1963
 Horovitzné Lukács Stefi 1882-?
 (Születési neve: Gaus Hermina)
 Horváth Béla A
 Horvay János 1874–1944
 Hosszú Pintér Gyula 20. sz. első fele
 Hyann Károly főiskolás
 Innocent Ferenc 1859–1934
 Istók János 1873–1912
 Istvánffy Gabriella, Rainerné 1875–1969
 Iványi-Grünwald Béla 1867–1940
 Jaksa István 1894–1982
 Jándi Dávid 1893–1944
 Jendrassik Jenő 1860–1919
 K. Spányi Béla 1852–1914
 Kacziány Aladár 1887–1978
 Kacziány Ödön 1852–1933
 Kádár Béla 1877–1956
 Karádi Etelka 1877–1963
 Kardos Gyula 1857–1908
 Katona Nándor 1864–1932
 Kempis János 1886–1968
 Kern Ferenc A
 Kernstock Károly 1873–1940
 Kézdi-Kovács László 1864–1942
 Khaulér József A
 Kirchner [később Elekfy] Jenő 1895–1968
 Kisfaludy Stróbl Zsigmond 1884–1975
 Kiss Zoltán 1867–1924
 Knopp Imre 1867–1945
 Komáromi Katz Endre 1880–1969
 Kotász Kárlly 1872–1941
 Kovács Jenő József 1889–1961
 Kovalovszky Bertalan 1858–1938
 Kövér Gyula 1883–1950
 Kukán Géza 1890–1936
 Kunffy Lajos 1869–1969
 Kunwald Cézár 1870–1945/1946?
 László Fülöp 1869–1937
 Ligeti Antal 1823–1890
 Lorschý Béláné A
 Lotz Károly 1833–1904
 Lőcsey Ferenc iparművész
 Lukács Stefi Horovitzné 1888-?
 (Születési neve: Gaus Hermina)
 Lusztig Vilmos A
 Lux Elek 1884–1941
 Magyar-Mannheimer Gusztáv 1859–1937
 Mallász Ottilia A
 Manno Miltiadesz 1879–1935
 Márffy Ödön 1878 – 1959
 Mario de Hajnal ?-?
 Márk Lajos 1867–1942
 Markó Károly ifj. 1822–1891
 Maróti Major Jenő 1871–1945
 Matzon József 20. század első fele
 Mednyánszky László 1852–1919

- Medvey Lajos 1882–1962
 Merényi Rudolf 1893–1957
 Merkly Ferenc 1883–1941
 Mészöly Géza 1844–1887
 Mihalovits Miklós 1888–1960
 Molnár Z. János 1880–1960
 Munkácsy Mihály 1844–1900
 Múhl Gusztáv ?–?
 Nagy Aurél 1883–1948
 Nagy Vilmos 1874–1953
 Neogrády Antal 1961–1942
 Novák Béláné dr.-né A
 Nyilassy Sándor 1873–1934
 Olgyay Ferenc 1850–1934
 Olgyay Viktor 1870–1929
 Orbán Dezső 1884–1986
 Páll Lajos ?–?
 Pállik Béla 1845–1908
 Pálya Celesztin 1864–1948
 Papp Emil 1884–1955
 Pásztor János 1881–1945
 Pataky Ferenc 1897–1978
 Payer Endréné G. A
 Pécsi-Pilch Dezső 1888–1949
 Pentelei Molnár János 1878–1924
 Perlmutter Izsák 1866–1932
 Peske Géza 1859–1934
 Pintye Rezső Rudolf 1902–1976
 Pogány István Aladár László 1908–1979
 Pólya Tibor 1886–1937
 Poór Bertalan 1880–1964
 Pörge Gergely 1858–1930
 Prátscher Frigyes A
 Reich Imre A
 Remsey Pál főiskolás
 Réti István 1872–1945
 Révész Imre A
 Rippl-Rónai József 1861–1927
 Romek Árpád 1883–1960
 Rothbart István A
 Rudnay Gyula 1887– 957
 Rumi Rajki István 1881–1941
 Sággy Michaela A
 Saáry Jenő A
 Schindler Sándor 1872–1901
 Schumann Ottó J. ?–?
 Seemanné Vörös Erzsébet 1864–1940
 Simon László A
 Soltész József A
 Somló Jenő A
 Spányi Béla K. 1852–1914
 Steiner Antal 1898–1966
 Stornó Pál 1892–1962
 Strebenz Károly 1901–1993
 Szablya-Frischauf Ferenc 1867–1962
 Szabó Alajos 1892–1975
 Szász István 1878–1965
 Széchenyi Emília Erdődy Gyuláné 1866–1928
 Széchenyi Jenő ?–?
 Szegedy Sándor ?–?
 Szentgyörgyi István 1881–1938
 Szentmiklóssy Márton Sándor 1866–1932
 Szepesi Kuszka Jenő 1885–1948
 Szikszay Ferenc 1870–1908
 Szlányi Lajos 1869–1949
 Szüle Péter 1886–1944
 Telcs Ede 1872–1948
 Telepy Károly 1828–1906
 Telkessy Valéria 1870–1950
 Than Mór 1828–1899
 Tihanyi Lajos 1885–1938
 Tóth István 1861–1934
 Tóth János Zalai 1899–1978
 Tölgyessy Artúr 1853–1920
 Udvary Géza 1872–1932
 Udvary Pál 1900–1987
 Ujváry Ignác 1860–1927
 Valentini János 1842–1902
 Vámos Saáry Vince A
 Várady Gyula 1866–1920
 Vass Béla 1872–1934
 Vastagh Géza ?–?
 Vastagh György
 Végh Mihály ?–?
 Végh Nándor ?–?
 Veres Zoltán 1868–1834
 Veszelszky Béla 1905–1977

Vígh Bertalan 1890–1945
 Vojevodin Pál főiskolás
 Wágner Géza 1879–1939
 Wille Lajos A
 Wimmer Mariann A
 Winkler István 1859–1931
 Zádor István 1882–1963
 Zarkóczy Gyula 1873–1932
 Zeller Mihály 1859–1915
 Zemplényi Tivadar 1864–1912
 Zichy Mihály 1827–1906
 Zombori Lajos 1867–1943

A biográfiai adatok az alábbi kiadványokból származnak

- *Seregélyi György*: Magyar festők és grafikusok adattára. Életrajzi lexikon az 1800–1988 között alkotó festő- és grafikusművészekről. Szeged, 1988. Szegedi Nyomda
- *Salamon Nándor*: Kisalföldi művészek lexikona. Kisalföldi Művészetért Alapítvány, Győr, 1988.
- *Zádor Anna*, *Genthon István* főszerk. Művészeti Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest I.-II. kötet 1981., II. kötet 1983., IV. kötet 1984. Harmadik kiadás.
- *Wikipedia*

Megjegyzések

- a) A nevek után szereplő „A” betű azoknak a kiállítóknak a nevét jelzi, akik amattórként is ritkán szerepeltek az egyes kiállításokon.
- b) Az írásban többször előforduló Pogány István Aladár László festőművész keresztnévét csak egyik nevén, legtöbbször Istvánként vagy Aladárként említik. A családnevet néhányszor a Csebi előnévvel együtt használták a méltatásokban az újságírók.
- c) Az 1908-ban épült Múzeum mellé 1910-ben Kultúrházat építettek. A napi sajtóban gyakran a kiállítások helyszínéként

a Kultúrházat nevezik meg, máskor Múzeumot említene. Ebben az épületben kapott helyet a Képtár, ami ugyancsak a kiállításoknak adott helyet. A képekre utaló darabszámok nemegyszer azt valószínűsítik, hogy a Kultúrháznak nevezett hely valójában a Múzeum épületében található Képtár helyisége.

- d) A korabeli helyesírást a mai szabályok szerint módosítottam a dolgozat szövegében.
- e) Az illusztrációk készítőinek neve, illetve a képek keletkezési időpontjának elmaradása, azok ismeretlensége miatt hiányzik.

Köszönetnyilvánítás

Elsősorban Tóth Kálmánnak mondok köszönetet, aki a dolgozat végső formájának kialakítását folyamatosan segítette.

Köszönöm Gál Jenőnek az illusztrációk lelkiismeretes gondozását.

Köszönet azoknak a támogatóimnak, akiknek munkája teljesebbé tette az írás dokumentációit: Boros Bálint, Garas Kálmán, Heckmann Kiss Ágnes, dr. Hollerné Meocséri Annamária, Katona Attila, Kelbert Krisztina, Kiss Tamás, Mészáros Irén, Prejcer Paula, Simon Éva, Somogyi Tamás, Spiegler Tibor, Spiegler Kutasi Nikoletta, Takóné Hoós Ildikó, Tóth Csaba.

Köszönöm a Berzsényi és a Szombat-helyi Egyházmegyei Könyvtárnak, a Szombathelyi Képtárnak, a vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményének és a Smidt Múzeumnak, hogy az illusztrációk közzétételét díjmentesen bocsátották rendelkezésemre.

6. kép. Seemanné Vörös Erzsébet: Halászbárkák – fa, olaj. Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár. Fotó: Tóth Tamás

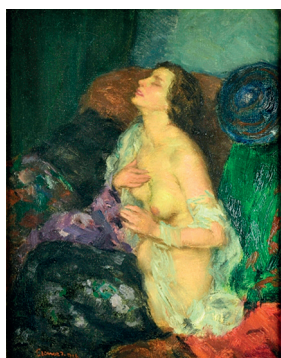
7. kép. Erdődy Gyuláné Széchenyi Emilia: Vasvörösvári tájék – olaj, vászon. Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár

9. kép. Gothard István: Tengerparti táj – olaj, vászon. Savaria Múzeum – Smidt Múzeum. Fotó: Tóth Tamás

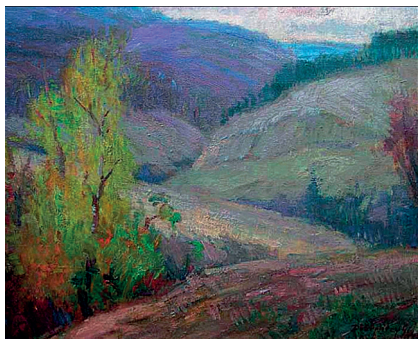
13. kép. Fábrián Gyula: Iskola utca Szombathelyen – akvarell. Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár

14. kép. Czencz János: Merengő, 1926 – olaj, vászon. Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár. Fotó: Tóth Tamás

15. kép. Fábriánné Biczó Ilona: Szombathely égése a 18. század elején – olaj, vászon. Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár

17. kép. Döbrentey Gábor: Dunántúli táj – olaj vászon. Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye

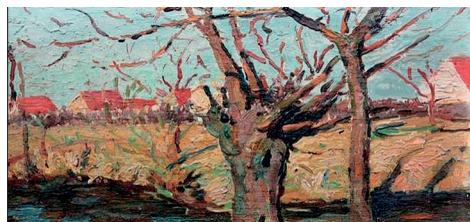
18. kép. Jakska István: Csendélet a szabadban – furnirlemez, olaj. Savaria Múzeum – Szombathelyi Képtár. Fotó: Tóth Tamás

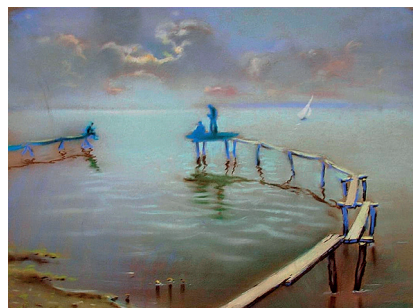
20. kép. Vass Béla: Kápolna – olaj, vászon. Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye

23. kép. Jakska István: Vasi táj, 1921 – olaj, vászon. Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye

26. kép. Gothard István: Gyöngyös-part – olaj, vászon. Vasvári Békeház Képzőművészeti gyűjteménye

29. kép. Pogány Aladár: Horgászok – olaj, vászon. Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye